

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Katedra mediálních studií a žurnalistiky

**Kristina Bílá**

**Životopisná studie Jiřího Muchy a jeho  
žurnalistická tvorba v předválečných,  
válečných a poválečných letech**

*Bakalářská práce*

Praha 2014

Autor práce: **Kristina Bílá**

Vedoucí práce: **Doc. Barbara Köpplová, CSc.**

Oponent práce:

Hodnocení:

Rok obhajoby: 2014

## **Bibliografický záznam**

BÍLÁ, Kristina. *Životopisná studie Jiřího Muchy a jeho žurnalistická tvorba v předválečných, válečných a poválečných letech*. Praha, 2013. 77 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

## **Abstrakt**

Předložená bakalářská diplomová práce se věnuje životu a práci spisovatele a novináře Jiřího Muchy ve vybraných letech 1937-1948. Toto období je dále rozděleno na tři etapy, předválečné (1937-1939), válečné (1939-1945) a poválečné (1947-1948) období. Z každé éry jsou vyčleněny tři nejdůležitější periodika, která tvořila nejsilnější pilíř Muchovy práce. Jsou to Lidové noviny, časopis Čechoslovák a Svobodné noviny. V souvislostech životopisné studie se práce zmiňuje také o publikační činnosti Jiřího Muchy od roku 1929 až do jeho smrti v roce 1991. Každá kapitola obsahuje informace o společensko-historické situaci, o postavení médií v dané době a dále rozebírá konkrétní Muchovy příspěvky do výše zmíněných tiskovin. Cílem práce je zmapovat Muchův přínos zejména v oblasti žurnalistiky, přiblížit jeho osobnost a metodou komparativní analýzy porovnat jeho jednotlivá tvůrčí období. Zjistit, jak se od sebe odlišují, případně jaký vliv měly na jeho psaní společensko-historické události.

## **Abstract**

This bachelor thesis is devoted to the life and work of writer and journalist Jiří Mucha in selected years from 1937 to 1948. This period is further divided into three phases, the pre-war (1937-1939), war (1939-1945) and postwar (1947-1948) period. For each era are allocated three most important periodicals which formed the strongest pillar of Mucha's work. These are the Lidové noviny, magazine The Czechoslovak and Svobodné noviny. The thesis is also focused on Mucha's other publications from 1929 to his death in 1991.

Each chapter contains information on the socio-historical situation, the status of the media at the time and also discusses specifics of Mucha's contributions to the above mentioned publications. The aim of this thesis is to map Mucha's benefit especially in the field of journalism and also to bring his personality closer. What is more, another aim is to compare the various creative periods by method of comparative analysis or what impact his writing had on the socio-historical events. The thesis would also like to detect the difference between individual articles.

### **Klíčová slova**

Jiří Mucha, Lidové noviny, Čechoslovák, Svobodné noviny, protektorát, Československo, okupace, Třetí republika, žurnalistika, vojenské zpravodajství, exil

### **Keywords**

Jiří Mucha, Lidové noviny, The Czechoslovak, Svobodné noviny, protectorate, Czechoslovakia, occupation, the third republic, journalism, military journalism, exile

### **Prohlášení**

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Kristina Bílá

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce Doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSC., za cenné připomínky, vstřícný přístup, neúnavnou trpělivost a odborné vedení při zpracovávání tohoto tématu.

Teze

# Obsah

Úvod .....	1
<b>1. Úvod k dílu a osobnosti Jiřího Muchy .....</b>	<b>3</b>
1.1 Dětství a studia.....	3
1.2 Druhá světová válka.....	4
1.3 Návrat do vlasti a pobyt ve vězení.....	5
<b>2 Jiří Mucha ve víru předválečných událostí (1928 – 1939) .....</b>	<b>7</b>
2.1 Literární začátky Jiřího Muchy.....	7
2.2 Jiří Mucha ve víru předválečných událostí.....	11
2.3 Mnichovská zrada.....	12
2.4 Okupace německými vojsky 15. března 1939.....	13
2.5 Postavení médií v období druhé republiky a Protektorátu Čech a Moravy.....	16
2.6 Lidové noviny .....	20
2.6.1 Příspěvky Jiřího Muchy v Lidových novinách (1937 – 1939).....	21
<b>3 Druhá světová válka a Muchův pobyt v exilu (1939 – 1945) .....</b>	<b>29</b>
3.1 Začátek druhé světové války.....	29
3.2 Československý zahraniční odboj za druhé světové války na západě.....	29
3.3 Financování zahraničního odboje .....	30
3.4 Jiří Mucha ve víru válečných událostí.....	31
3.4.1 Boje ve Francii .....	31
3.4.2 Jiří Mucha v londýnském exilu .....	33
3.4.3 Zahraniční média působící ve Francii a ve Velké Británii .....	34



3.4.4	BBC.....	35
3.4.5	New Writing, Daylight.....	38
3.5	Jiří Mucha a jeho příspěvky do exilových periodik.....	39
3.5.1	Československý boj.....	40
3.5.2	Čechoslovák (The Czechoslovak).....	42
3.5.3	Texty Jiřího Muchy v časopisu Čechoslovák.....	43
3.5.4	Shrnutí působení Jiřího Muchy v Čechoslováku.....	51
<b>4</b>	<b>Třetí republika a další poválečné události (1945–1948).....</b>	<b>53</b>
4.1	Vývoj událostí po Vítězném únoru 1948.....	54
4.2	Jiří Mucha po návratu z exilu.....	56
4.3	Svobodné noviny.....	61
4.3.1	Jiří Mucha a jeho působení ve Svobodných novinách.....	62
4.3.2	Muchův postup při hodnocení literárních děl ve Svobodných novinách.....	67
4.4	Jiří Mucha po amnestii.....	67
	<b>Závěr.....</b>	<b>70</b>
4.5	Metoda a závěr komparativní analýzy.....	70
4.6	Závěr životopisné studie Jiřího Muchy.....	73

## Úvod

Jiří Mucha patřil k nejnápadnějším českým spisovatelům a žurnalistům dvacátého století. Za svůj život napsal desítky beletristických publikací a nespočet novinových textů. Jeho dílo zahrnuje také překladovou literaturu a divadelní či filmové scénáře. Mucha se stýkal s umělci, intelektuály a významnými osobnostmi společenského života. V mládí, které prožil převážně ve Francii a Anglii, získal mnoho zahraničních známostí a kontaktů, které později dokázal využít pro svou práci a při cestování po světě. Pro českou společnost minulého století se stal výraznou kulturní osobností, a to nejen pro svou vlastní tvorbu, ale také při propagaci díla svého otce, významného malíře Alfonse Muchy.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala proto, že unikátní osobnost Jiřího Muchy i jeho novinářská činnost za druhé světové války mě fascinují. Utvrzují mé přesvědčení, že žurnalistika je důležitou součástí nejen pro zaznamenání, ale také pro pochopení historických událostí a epoch. Muchovy reportáže přispívají k poznání doby, ale ovšem i k poznání jeho samého. Dílo i život Jiřího Muchy byly velice mnohotvárné a obsáhlé, přesto zůstává jeho jméno v literatuře i ve vzdělávacích institucích opomíjeno. A to i po jeho úmrtí v roce 1991. Jedním z důvodů může být i Muchova údajná spolupráce s StB. Tomuto tématu se v práci nevěnuji.

Cílem práce je zmapovat Muchův přínos zejména v oblasti žurnalistiky, přiblížit jeho osobnost a metodou komparativní analýzy porovnat jeho jednotlivá tvůrčí období. Zjistit, jak se od sebe odlišují, případně jaký vliv měly na jeho psaní společensko-historické události. Práce je rozdělena do tří hlavních částí, které se zabývají předválečnou, válečnou a poválečnou tvorbou.

Prvním zkoumaným obdobím jsou léta 1928 až 1939, kdy začínal s novinářskou činností. Druhá kapitola obsahuje bližší pohled na práci v zahraničních exilových časopisech v letech 1939 až 1945. Poslední stať se věnuje především poválečným létům 1945 až 1948. V popředí jednotlivých etap stojí tři periodika, která obsahují jeho nejdůležitější žurnalistické texty. Jsou to Lidové noviny, časopis Čechoslovák a Svobodné noviny.

Zmiňuji i jiné archivované tiskoviny, ve kterých publikoval. Ovšem poškození textů, které znemožňuje jejich čitelnost, mi nedovolilo tyto publikace rozpracovat. Významnou částí Muchovy tvorby jsou ovšem také romány, psal i poezii. Těmto textům se práce věnuje jen okrajově.

Ve všech třech výše zmíněných obdobích se zaměřím především na Muchovy žurnalistické texty. Metodou práce bude jejich kontextová analýza, pomocí níž přiblížím obsah i charakteristiku jednotlivých článků a doložím jejich existenci. Texty představím v souvislostech Muchova života i v souvislostech společenské a politické situace. V uvedených periodikách se zabývám články, pod kterými byl podepsán jak svým vlastním jménem, tak novinářskou zkratkou. Jde o tyto pseudonymy a šifry: Klacek, Klacek Mucha, jm, J.Mch. JM, Mch, Mucha, Jiří.<sup>1</sup>

Původním záměrem, který jsem uvedla v tezích, bylo také podrobné zpracování tvorby Jiřího Muchy v padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech. Při sběru a zkoumání potřebných materiálů jsem však zjistila, že toto téma je na zpracování bakalářské práce příliš rozsáhlé a dané zadání značně překračuje. Proto jsem se rozhodla této poválečné tvorby dotknout pouze okrajově a stručně, což platí i v případě biografických údajů z padesátých, šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století.

---

<sup>1</sup> Značku J.Mch. používal před Muchou též Jaroslav Marcha, který publikoval v časopise Venkov v letech 1923 – 1926. (Ústav pro českou literaturu AV ČR)

# 1. Úvod k dílu a osobnosti Jiřího Muchy

Těžištěm této bakalářské práce je rozbor a interpretace textů Jiřího Muchy, ale práce se neobejde alespoň bez stručného životopisného přehledu tohoto českého prozaika, poetika, dramatika, scenáristy a novináře. Životopis záměrně nerozebírám podrobně, jednotlivá zásadní období Muchova života jsou detailně zpracována v kontextu jeho novinářské praxe.

## 1.1 Dětství a studia

Jiří Mucha se narodil 12. března 1915 v Praze jako druhorozené dítě do rodiny malíře Alfonse Muchy a Marie Muchové, rozené Chytilové. Převážnou část svého dětství strávil ve Francii a ve Spojených státech. Otec Alfons Mucha propagoval svá díla po celé Evropě a svou rodinu brával s sebou. Pro Muchu mladšího se tak cestování stalo přirozenou součástí života a v pozdějších letech naplno ovlivnilo jeho spisovatelskou i novinářskou dovednost.<sup>2</sup> Navzdory neustálým cestám mimo rodnou vlast strávil podstatnou část svého mládí i na území Československa – ve Zbirohu, kde jeho otec našel příhodné místo pro vznikající rozsáhlé dílo *Slovanské epeje*.

Budoucí žurnalista studoval gymnázium postupně v Praze, Jindřichově Hradci, francouzském Nice a nakonec maturoval v roce 1934 na Jiráskově gymnáziu v Praze. V hlavním městě byl poté přijat ke studiu medicíny na Karlově univerzitě a také ke studiu oboru dějin umění a orientalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pokoušel se uspět i v přijímacím řízení na Akademii výtvarných umění. To se mu však nepodařilo. Během pražských studií obdržel stipendium na pařížskou univerzitu v Sorbonně, kde od roku 1937 pokračoval ve studiu medicíny. Žádné vysokoškolské studium však nikdy řádně neukončil.

Ani během pobytu v zahraničí nepolevil ve svých spisovatelských ambicích. Od roku 1937 do roku 1939 pilně zasilal texty do Lidových novin. Od dr. Jaroslava Steina dostal z Čech nabídku k překladům anglických a amerických filmů, otituloval například snímek *Zasněné rty* s Elisabeth Bergnerovou anebo *Královnu Viktorii* v hlavní roli s Annou

---

<sup>2</sup> KOLÁŘ, J. *39 otázek Ladislavu Fuksovi a Jiřímu Muchovi*. Dramatické umění '89. IN FUCHS, A. (ed.) Vyd. 1. Praha: Svaz českých dramatických umělců, 1989. s. 18 - 29

Neaglovou. Živě se zajímal také o pražské divadelní dění.<sup>3</sup> Již v kvintě gymnázia v Jindřichově Hradci nastudoval se spolužáky a ochotnickým spolkem Jablonsky hru Voskovce a Wericha Premiéra skafandr.<sup>4</sup> Během studia ve Francii navštěvoval při svých občasných pobytech v Praze Osvobozené divadlo a také scénu E. F. Buriana D34, pro kterou se pokoušel psát dokonce divadelní hru. Dobu studia v letech 1937–39 v Paříži pak přirovnal k období nejneproduktivnější práce.<sup>5</sup>

## 1.2 Druhá světová válka

Dramatické události v Evropě roku 1938 sledoval Mucha společně s českou komunitou z Paříže. Brzy po mnichovské zradě z 29. září 1938 vyjádřil ve Francii touhu vstoupit do armády, což se mu splnilo v září 1939, kdy Francie a Anglie vyhlásily Německu válku a začala se formovat zahraniční československá armáda. Mucha opustil studia, ale ani vojenská služba mu nezabránila v dalším novinářském působení. Již o rok později zasilal reportáže z výcvikového tábora v Agde do časopisu Československého boje.<sup>6</sup>

Po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava se Mucha s výjimkou cesty na otcův pražský pohřeb v červenci 1939 na šest let do vlasti nepodíval. I během vojenské služby ve Francii ale dále rozšiřoval a utužoval vztahy s francouzskými i českými umělci, čehož dokázal využít. Například přátelství s básníkem Johnem Lehmannem mu otevřelo cestu k publikování v časopisu *New Writing*.<sup>7</sup>

Ve Francii si také našel první ženu, hudební skladatelku a dirigentku Vítězslavu Kaprálovou, se kterou se v dubnu 1940 oženil. Nadaná hudebnice však o dva měsíce později zemřela na tuberkulózu. Tato ztráta hluboce poznamenala Muchův psychický vývoj i jeho literární pokusy.<sup>8</sup>

---

<sup>3</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 88

<sup>4</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 39

<sup>5</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 119

<sup>6</sup> MUCHA, J. Rukojmí. *Československý boj*. 7. 10. 1939. roč. 1. č. 24. s. 2

<sup>7</sup> LUKEŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 32

<sup>8</sup> KOLÁŘ, J. *39 otázek Ladislavu Fuksovi a Jiřímu Muchovi*. Dramatické umění '89. IN FUCHS, A. (ed.) Vyd. 1. Praha: Svaz českých dramatických umělců, 1989. s. 18 - 29

V roce 1940 krátce bojoval Jiří Mucha na frontě. Po porážce Francie Německem v polovině roku 1940 byl s ostatními vojáky své jednotky evakuován do Anglie, kde navázal důvěrné přátelství s Janem Masarykem. Ten mu svým politickým vlivem umožnil cestovat do Afriky či na Blízký Východ. Později, ovlivněn Masarykem, se nechal přeložit k letectvu.<sup>9</sup>

Počátkem čtyřicátých let začal pracovat pro BBC,<sup>10</sup> pro niž nejprve shromažďoval příspěvky a programy. V roce 1943 vstoupil voják Mucha do jejích služeb jako válečný reportér. Zasilal zprávy z Belgie, Itálie, Číny, Indie, Francie i Německa.<sup>11</sup>

### 1.3 Návrat do vlasti a pobyt ve vězení

Do Československa se Mucha vrátil až na podzim 1945 se svou druhou ženou, Britkou Geraldine Thompsenovou, s níž se mu v květnu 1948 narodil syn John. S manželkou bydleli střídavě v Praze a občas zajížděli do Železné Rudy, kde koupili domek. Věnoval se především literární činnosti, zpracovával své zážitky z války a v letech 1946–48 publikoval zejména ve Svobodných novinách. Nepřestával cestovat. Okolnosti jeho návratu do vlasti popisuje v mé práci podrobně kapitola Jiří Mucha po návratu z exilu.

Po únoru v roce 1948 se stejně jako mnoho dalších čs. vojáků působících v zahraničním odboji stal pro komunistický režim nepohodlným. Situace vyvrcholila v roce 1951, kdy Muchu StB obvinila z velezrady kvůli spojení s americkým žurnalistou Williamem N. Oatisem.<sup>12</sup> Ten při prvním dni soudního procesu vypověděl, že jeden z lidí, od kterých získával špionážní materiál, byl právě Jiří Mucha, jenž měl mít „nenávistný poměr k ČSR“.<sup>13</sup>

Český spisovatel a novinář byl proto odsouzen k šestiletému nepodmíněnému pobytu ve vězení. Jednání soudu v kauze Jiřího Muchy probíhalo ve dnech 6. a 7. května 1952,

---

<sup>9</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 99

<sup>10</sup> OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 2 sv. s. 358

<sup>11</sup> Zvukové záznamy z této doby se podle BBC Sound Archive nedochovaly. Pásky, na něž se reportáže nahrávaly, byly totiž velmi drahé, a tudíž se často přemazávaly, aby mohly být použity znovu.

<sup>12</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 124

<sup>13</sup> Americký špion W. Oatis před státním soudem. *Rudé právo*. 3. 7. 1951. roč. 31-32. č. 155. s. 3

příčemž hlavní líčení bylo až do vynesení rozsudku tajné.<sup>14</sup> Na prezidentskou amnestii byl nakonec v roce 1954 po třech letech a dvou měsících propuštěn. Po návratu z vězení se mohl vrátit a také vrátil do filmových ateliérů Barrandov. V této době se žurnalistice příliš nevěnoval, uplatňoval se především jako autor námětů, scénářů a dialogů.<sup>15</sup> Vzhledem k tomu, že na Barrandově z pracovních důvodů získal cestovní pas, a také vzhledem k britskému občanství manželky Geraldine často vyjížděl za hranice Československa. Tehdy propagoval otcovo dílo a snažil se zpracovat jeho kompletní odkaz. V zahraničí pořádal výstavy umělcových prací, upevňoval a zviditelňoval malířovu pozici ve světě. Sestavil obsáhlou biografii Alfonse Muchy *Kankán se svatozáří*.<sup>16</sup>

V roce 1957 začal publikovat v několika československých časopisech, mj. i v Literárních novinách. Hlavním zdrojem obživy se ale pro rodinu v té době, stejně jako v šedesátých letech, staly literární překlady a tvorba filmových či divadelních scénářů.<sup>17</sup>

V sedmdesátých letech, kdy jeho manželka Geraldine Thomsenová opustila Československo a odjela zpět do rodného Skotska, vedl Mucha „staromládenecký“ život v bohémském stylu. Spisovatel a jeho byt na Hradčanském náměstí se stali centrem intelektuálního, kulturního i společenského setkávání umělců všech generací. K Muchovi na návštěvy chodil např. jeho dlouholetý přítel herec Miloš Kopecký, filmař Jiří Brdečka či výtvarník Jiří Trnka.<sup>18</sup>

V osmdesátých letech přispíval svými články do desítky periodik, jako např. Kulturní měsíčník, Kmen, Mladý svět či Nové knihy a Práce. Po pádu komunismu v roce 1989 byl zvolen předsedou PEN klubu, kterým setrval až do roku 1990. Až do své smrti však zůstal čestným předsedou.

Jiří Mucha zemřel 5. dubna v Praze v roce 1991 ve věku sedmdesáti šesti let.

---

<sup>14</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 127

<sup>15</sup> LUKEŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 35

<sup>16</sup> MUCHA, J. *Kankán se svatozáří*. Vyd. 1. Praha: Obelisk, 1969.

<sup>17</sup> LUKEŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 37. Překlady: Norman Mailer (Nazi a mrtví), Sinclair Lewis (Muž, který znal prezidenta), Kingsley Amis (Šťastný Jim). Filmy: Roztržka, Povodeň, První a poslední. Divadlo: Sex a světla Manhattanu, U zlatého věku.

<sup>18</sup> HRUBÝ, D. Případ Mucha. Dům hříchu na Hradčanech. *Pátek Lidových novin*. Praha: Mafra, 9. 11. 2012. č. 45. s. 24

## 2 Jiří Mucha ve víru předválečných událostí (1928 – 1939)

### 2.1 Literární začátky Jiřího Muchy

Jiří Mucha debutoval jako třináctiletý v *Národní politice*<sup>19</sup> svým fejetonem „Bouře“. Článek vyšel 25. července 1929 na titulní straně. Jednalo se autobiografické vyprávění o výletě do přírody, kde vlivem vichřice málem přišel o život. Událost popsal takto:

„Příšerný přívál je tu. V okamžiku ve stanu plno vody, celé proudy pojednou tekou dovnitř po vyschlém jehličí. (...) Náhle mocný poryv a náhle koruna lesního velikána dopadla těžce na zem. Vedle nás. Tajíme dech. Stojíme tváří v tvář hrůzně se smějící vládkyni smrti. A druhá rána poblíže nás – a třetí, čtvrtá – pak už jich nebylo počítaných.“<sup>20</sup> Sepsanou příhodu plnou pravopisných chyb<sup>21</sup> přinesl Mucha do redakce sám a bez vědomí rodičů.

První povídky uveřejnil v časopise *Tramp*<sup>22</sup> pod pseudonymem Klacek. Některé u nich sepsal už v dobách studia na gymnáziu jako kompozice z českého jazyka u profesora Vojtěch Jiráta<sup>23</sup>, který jeho „dílkům“ často dělal korekturu. Tři z nich později nechal vytisknout v nákladu pěti kusů jako vánoční dárek pro své nejbližší.<sup>24</sup> Vyšly v roce 1932 pod názvem *Za mořem* (povídky *Blacky*, *Lilian* a *Prairie*).

Tím jeho práce pro *Trampa* nekončila. Kromě povídek posílal do redakce také krátké vtipy, jejichž byl autorem. Periodikum bylo zacílené zejména na mládež, a proto pravidelně uveřejňovalo stovky kreslených i psaných anekdot. Mimo těchto drobných příspěvků *Tramp* otiskl také Muchovu rozsáhlou polemiku směřovanou do redakce *Národních Listů*.

---

<sup>19</sup> *Národní politika* byl konzervativní deník, který vycházel od roku 1883 až do 1945. V období Protektorátu Čech a Moravy vycházel jako součást *Národního souručenství*. Jeho náklady se pohybovaly v řádech deseti tisíců a periodikum vynikalo zejména informační a inzertní částí.

<sup>20</sup> MUCHA, J. *Bouře*. *Národní politika*. 25. 7. 1929. roč. 47. č. 202. s. 1

<sup>21</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 7

<sup>22</sup> *Tramp* začal vycházet v březnu 1929 jako levicově zaměřený čtrnáctideník. Sdružoval mladé příznivce trampingu. V redakci působili např. Géza Včelička či Karel Melíšek.

<sup>23</sup> Český literární historik, kritik a také překladatel z němčiny. Později se věnoval germanistice na Univerzitě Karlově

<sup>24</sup> LUKÉŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 30



Ve článku „Bude jednou konec?“<sup>25</sup> bránil ideu trampingu, kterou v Pondělníku Národních listů napadl novináře Josefa Fikla píšícího pod zkratkou JFM. Mucha byl totiž aktivním účastníkem a příznivcem trempování v přírodě, a pokusil se odrazit hanlivé urážky typu „nejodpornější kretenion“<sup>26</sup> či „duševní chudoba trampů“<sup>27</sup>. Klacek do detailu rozebral jeho článek a jeho názory se mu pokusil vyvrátit. „Tramp vychovává muže statné, otužilé, bystré a odolné proti všem nebezpečím života jak fyzického, tak duševního, a ten národ, který se umí vykázatí takovou mládeží, nikdy neprodělá.“<sup>28</sup>

Svou knižní literární prvotinu sepsal Mucha spolu se dvěma přáteli Ivanem Horným a Jiřím Mihulem. Jednalo se o přátelské „úvahy ze vzájemné korespondence“<sup>29</sup> tří dospívajících chlapců. Na vydání publikace s názvem *Duše trampa* upozornil 5. září 1931 časopis *Pestrý týden*<sup>30</sup> a vytisklo jej nakladatelství Práce Intelektů. Pod pseudonymy Klacek Mucha a Jednorovič Kosovskij byla tato publikace mimo jiné inzerována i v časopise *Hlas sexuální menšiny*.<sup>31</sup> Z toho důvodu publikaci mnozí zařazovali mezi homoerotickou literaturu, ačkoliv takové zaměření knihy ani jeden z tvůrců nezamýšlel. Autoři časopisu vyvodili nepatřičné závěry kvůli tomu, že v oněch devíti dopisech tří chlapců-trampů figurovala ženská postava coby „rušivý element“<sup>32</sup> a v jednom z listů byla opěvována chlapecká nahota při cvičení gymnastiky. Mucha, Mihule i Horný dále rozvíjeli adolescentní úvahy nad dívčím chováním a jednoduchost a hloupost některých děvčat je přivedla k závěrům, že ženské pohlaví nejde brát příliš vážně a na společné výpravy do divočiny se nehodí. „Je-li žena kamarádkou, která může býti nahá beze studu vedle mne a bude umět se tolik ovládnout, aby zapomněla na svoji nahotu, pak bych snad uznal právo, aby se s námi toulala. Ale dokud bude žensky žvanivou, vyžadující úsluhy a malichernou,

---

<sup>25</sup> MUCHA, J. Bude jednou konec? *Tramp*. 18. 7. 1930. roč. 2. č. 22. s. 2

<sup>26</sup> MUCHA, J. Bude jednou konec? *Tramp*. 18. 7. 1930. roč. 2. č. 22. s. 2

<sup>27</sup> MUCHA, J. Bude jednou konec? *Tramp*. 18. 7. 1930. roč. 2. č. 22. s. 2

<sup>28</sup> MUCHA, J. Bude jednou konec? *Tramp*. 18. 7. 1930. roč. 2. č. 22. s. 2

<sup>29</sup> LUKEŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 30

<sup>30</sup> *Pestrý týden*. 5. 9. 1931. roč. 6. č. 36. s. 16

<sup>31</sup> *Hlas sexuální menšiny*. *Duše trampa*. 1931, č. 5-6 s. 23

<sup>32</sup> LISHAUGEN, R. *Skoro unikum v celé světové literatuře, Představy hranického nakladatele Josefa Hladkého o homoerotické edici*. Kdysi a nedávno. IN NEBESKÝ, J. (red.) Hranice: Tichý typ, 2011. s. 71

draždívou, čekající až se setmí – je lépe nechati ji ve zdech města,<sup>33</sup> napsal sám Mucha. Hoši si mezi sebou skládali vstřícné komplimenty, což Hlas sexuální menšiny považoval za důkaz jejich sexuální orientace. „Dovedeme konat pro svého hochu více, než by se očekávalo. Bráníme jej s větším úsilím, než bychom bránili sebe,<sup>34</sup> stojí v závěru publikace.

V roce 1931 se Mucha jako šestnáctiletý zúčastnil soutěže Evropského literárního klubu s románem, který byl obdobně jako *Duše trampa* poskládán z dopisů, tentokrát se švýcarskou přítelkyní houslistkou Françoise de Ribaupierre. Ačkoliv se na úpravě tehdy podílel i student a pozdější spisovatel Jan Drda, v soutěžním klání se Mucha výrazněji neumístil.<sup>35</sup>

Neúspěch v mezinárodní literární soutěži ho ale neodradil. Dále se věnoval psaní krátkých povídek a poezie do tehdejších periodik jako byl Salon, Lumír nebo Pestrý týden.

V Salonu se uvedl referencí o výstavě putovního československého umění ve Spojených státech. V textu „Čsl. umění v Americe“<sup>36</sup> popsal, co expozice nabízí, která muzea ji už vystavila a do kterých teprve dojde. Neopomenul vyzvednout ani účel události. „Československé výrobky jsou totiž ve Spojených státech známy hlavně z nejlevnějšího zboží pro americké jednotkové domy, kdežto kvalitní naše produkty a naše kultura zůstává tam při horečném životním shonu téměř neznáma. Výstava proto chce ukázati Americe ČSR jednou též z jiné stránky,“ napsal. Za iniciátorku akce označil Mucha Elmu Pratt, ředitelku International School of the Art v New Yorku, kterou v následujících řádcích představil a vysvětlil, jak se dostala do styku s československým uměním.

---

<sup>33</sup> MUCHA, J. HORNÝ, I. MIHULE, J. *Duše trampa*. Praha: Práce Intelektů, 1931. s. 16

<sup>34</sup> MUCHA, J. HORNÝ, I. MIHULE, J. *Duše trampa*. Praha: Práce Intelektů, 1931. s. 22

<sup>35</sup> LUKEŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 30

<sup>36</sup> MUCHA, J. Čsl. Umění v Americe. *Salon*. 3/1936. roč. 15. č. 2. s. 32

Svámi básněmi přispíval např. do časopisu *Lumír*<sup>37</sup>, kam zaslal kus s názvem „Smrt a dívka“<sup>38</sup>:

*„Panenko útlá*

*posečkej neodcházej*

*podej mi ruku zůstaň*

*neměj strach*

*Hled' mám housle*

*zahráji ti...“*

Další básní přispěl také do týdeníku *Pestrý týden*.<sup>39</sup> Jednalo se o kus s názvem „Samomluva“<sup>40</sup> uveřejněný v rubrice *Rediguje Jan Čebor*. *Pestrý týden* se řadil mezi nejlepší ilustrované časopisy vycházející od dob první republiky. Výjimečnost časopisu spočívala v každoročních fotografických soutěžích pro amatéry.

*„Být ještě není všechno,*

*To je počátek*

*Procházeti sám temnými lesy*

*A pláněmi bez lidských stavení*

*To je jen rozmyšlení...“*

Přestože Muchovi oficiálně žádná básnická sbírka nikdy nevyšla, prostřednictvím poezie vstoupil v roce 1937 do *Lidových novin*. Činnost pravidelného zahraničního dopisovatele v tomto periodiku pro něj znamenala začátek skutečné žurnalistické kariéry.

---

<sup>37</sup> Týdeník specializující se na beletrii. *Lumír* publikoval také překladáči původní tvorbu zahraničních autorů. Nesl podtitul *Revue pro literaturu, umění a společnost*. Prezentoval se jako *Orgán Literárního odboru Umělecké besedy a kruhu českých spisovatelů*. V redakci působili např. Rudolf Medek, Zdeněk Kalista nebo Hanuš Jelínek. *Lumír* byl založen v roce 1851.

<sup>38</sup> MUCHA, J. Smrt a dívka. *Lumír*. 20. 5. 1938. roč. 64. č. 6. s. 302

<sup>39</sup> *Pestrý týden* vycházel v letech 1926 až 1945, jeho doménou byly převážně ilustrované zprávy o společenském dění. Snažil se pracovat s grafikou a fotografií po vzoru světových moderních časopisů. Patřil k nestraničkému tisku. Mezi první redaktory patřili např. Milena Jesenská, Vratislav H. Brunner či Adolf Hoffmeister. Týdeník vydával Karel Neubert.

<sup>40</sup> MUCHA, J. Samomluva. *Pestrý týden*. 25. 12. 1937. roč. 12. č. 52. s. 10

Tomuto období a Muchovým příspěvkem v Lidových novinách se práce věnuje v pozdější kapitole.

## 2.2 Jiří Mucha ve víru předválečných událostí

Květen roku 1938 znamenal pro Muchu první signál možného válečného konfliktu. Na česko-německých hranicích tehdy byli zastřeleni dva sudetští Němci, kteří se na motocyklu pokoušeli projet bez pasu. Německo vzápětí posunulo své vojenské sbory na české hranice a Československo vyhlásilo následnou mobilizaci. Země se okamžitě dostala do středu pozornosti okolních států.

Mucha v této době pobýval na studiích v Paříži. Tam 2. června 1939 pořádala společnost Association Internationale des Ecrivains pour la Défense de la Culture (Mezinárodní asociace spisovatelů na obranu kultury) večer Paris-Prague, jenž byl vnímán jako manifestace francouzské pokrokové veřejnosti na podporu Československa. Jedna z částí programu se tehdy věnovala české hudbě – dirigentkou byla Vítězslava Kaprálová, Muchova pozdější manželka. Jiří Mucha ten večer obdržel dar francouzských spisovatelů.<sup>41</sup> Na setkání dále hovořily také slavné osobnosti oné doby, mezi nimi Egon Ervín Kisch či hudební skladatel Bohuslav Martinů.

V červnu 1938 dostal Mucha a jeho přátelé pozvání na velké zasedání do Londýna s názvem „Spisovatelé proti fašismu“, které se v hlavní koncertní síni Queen's Hall zúčastnilo přes tři tisíce lidí. Četly se zde dopisy Alberta Einsteina nebo čs. literátů v čele s Karlem Čapkem. Mucha mladší v Londýně pronesl velký projev zřetelně odmítající fašistickou ideologii. „Nemáme v úmyslu být příčinou světové války, ale bráníme-li dnes svou zemi a svou kulturu, bráníme i anglickou literaturu před ohněm hranic, které jsou uchystány nejen pro nás, ale i pro Shakespeara,“<sup>42</sup> prohlásil tenkrát.

V létě 1938 se Mucha vrátil do Prahy, kde navštívil také sokolský slet. Ten byl po květnové mobilizaci, při níž na sebe Československo strhlo pozornost, mimořádný. Sjeli se na něj novináři z celého světa a stejně jako na souběžně konaném mezinárodním kongresu

---

<sup>41</sup> Konkrétně kresbu Jeana Cocteaua

<sup>42</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 131

PEN klubu na něm československý národ prezentovali jako „pevnost svobody a kulturní vyspělosti, kterou je třeba hájit“.<sup>43</sup> Vrcholem programu na sokolském sletu byla závěrečná vojenská scéna zobrazující připravenost k ochraně rodné vlasti.

### 2.3 Mnichovská zrada

Sérii kritických událostí českého národa odstartovala koncem září roku 1938 tzv. mnichovská dohoda. Zástupci Francie, Velké Británie, Itálie i Německa tehdy uzavřeli dohodu, podle níž mělo Československo odstoupit pohraniční území obývané Němci ve prospěch Německa. To vše v důvěře, že zamezí další expanzi nacistické ideologie a případnému vypuknutí válečného konfliktu.

Mnichovská dohoda pomyslně zakončila existenci období první republiky, která trvala od jejího vzniku v říjnu 1918. Odstoupení pohraničního území, tedy Sudet, znamenalo velkou ztrátu v průmyslu, zejména v oboru polygrafického průmyslu. Tato skutečnost značně ochromila další vydávání novin a znamenala počátek zániku většího množství periodik. Nemohla za to však pouze ztráta tiskáren v pohraničí – po celém území Česka docházelo ke zhoršení materiálních i technických podmínek, za kterých tisk vycházel.<sup>44</sup>

Muchova novinářská vlastnost být v co největším centru dané události se však projevila i v tomto případě. Hned po mnichovském diktátu se totiž vydal s reportérem Johnem Phillipsonem z obrazového časopisu Life, kam tehdy přispíval, do zabíraného pohraničí a pořídil odtamtud obrazové svědectví o odsunu českých obyvatel.<sup>45</sup> Jedna z fotografií, která zachytila poslední transport z Karlových Varů po mnichovské zradě, zobrazila Muchu společně s odsouvanou českou rodinou. Snímek od fotografa Johna

---

<sup>43</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Praha: Eminent, 2004. Vyd. 3. s. 134

<sup>44</sup> BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 199

<sup>45</sup> MAGINCOVÁ, D., *Jiří Mucha – Prozaická tvorba čtyřicátých let*, Praha: Univerzita Karlova, 1996. s. 9

Phillipse se v září 1938 objevil na obálce časopisu Life, Mucha ho později použil i ve své knize *Podivné lásky*.<sup>46</sup>

V říjnu 1938 český žurnalista využil příležitosti připojit se k České filharmonii na její cestě do Velké Británie a vycestovat ze země. Na zahraniční turné ji doprovázel poprvé a následně posílal články a reportáže do Lidových novin (viz. kapitola Lidové noviny) a zároveň poskytoval materiály o působení orchestru britskému tisku. Ze zájezdu s filharmonií se už do Prahy nevrátil. Místo toho v listopadu 1938 přesídlil z Londýna do francouzské hlavní metropole.

Do čela státu se v listopadu 1938 postavil Emil Hácha. Půl roku trvání druhé republiky se nesl ve znamení úpadku společenské morálky. Česká veřejnost nabyla pocitu zmaru, čímž nastala krize morálních hodnot i víry v lepší budoucnost. Společnost se ocitla v depresi, což se přirozeně promítalo do politické složky, ale také do kulturního života a tím pádem i do tisku. Mucha na mnichovskou dohodu zavzpomínal v *Podivných láskách*. Přiznal, že Mnichov zasáhl všechny bez rozdílu a národ „se zapotácel jako člověk v plné síle raněný mrtvicí. Zhroutily se všechny naděje a život každého jednotlivce ztratil svůj smysl a cíl...“<sup>47</sup>

## **2.4 Okupace německými vojsky 15. března 1939**

V polovině března 1939 došlo k vyvrcholení Hitlerovy akce, která měla za cíl obsazení co největšího území Československa. Prezident Emil Hácha se podvolil tlaku, který na něj byl vyvíjen během přijetí u Hitlera a podepsal souhlas k vojenské okupaci zbylého teritoria. V důsledku této okupace byl nastolen protektorát Čechy a Morava, který trval až do konce druhé světové války v květnu 1945. Hitler tímto aktem zřetelně porušil sliby ohledně práva na sebeurčení národů. Zároveň šlo o další krok, kterým se přiblížil k realizaci konceptu velkoněmecké říše.

---

<sup>46</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Praha: Eminent, 2004. Vyd. 3. s. 147

<sup>47</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 142

Zpráva o obsazení Čech a Moravy zastihla Muchu v Paříži. Bližší informace čerpal hlavně z dopisů, které mu zaslala matka Marie, jejich pravidelnost však s přituhující atmosférou kolísala. Od matky se mimo jiné dozvěděl, že mezi prvními zatčenými gestapem byl právě otec Alfons. Z výslechu se sice vrátil domů, neboť se v prvních dnech gestapo v novém prostředí teprve orientovalo, ale tento stres značně zkomplikoval jeho probíhající zápal plic. Malířovo zdraví zůstalo podlomeno a došlo dokonce do takové fáze, kdy umělec nedokázal kreslit. Fašistické tiskoviny<sup>48</sup> jej navíc neustále napadaly - označovaly ho za „židobolševika“ a „zednáře“ a volaly po jeho potrestání. Neustálé útoky tedy psychicky zatěžovaly celou rodinu.

Jako reakci na tlak německé říše se Jiří Mucha hned v březnu 1939 přihlásil jako dobrovolník do jednotky československé zahraniční armády v Paříži. Navzdory tomu však nepřestával přispívat do Lidových novin.

14. července 1939 však po vleklé nemoci zemřel Alfons Mucha. Žurnalista v exilu se rozhodl podstoupit riskantní akci: přijet z Francie zpět do okupované vlasti na pohřeb svého otce a navzdory uzavírajícím se hranicím se vrátit zpět do emigrace. Původně plánovaný státní pohřeb ulicemi Prahy byl německými okupačními úřady zakázán. Opat Strahovského kláštera Jan Zavoral odmítl navíc provést pohřební obřad, proto se smuteční obřad odehrál v krematoriu v pražských Strašnicích. Slavný malíř byl den poté uložen na vyšehradském hřbitově ve Slavíně a navzdory zákazu manifestací a proslovů se shromáždilo velké množství lidí. Mezi nimi dokonce i Muchův bývalý odpůrce Max Švabinský<sup>49</sup>, který přednesl smuteční řeč.<sup>50</sup>

V Lidových novinách uveřejnili 14. července 1939 nekrolog s názvem „Za Alfonsem Muchou“<sup>51</sup> rozdělený na dvě části – „Ulice Milosti“ a „Pohřeb do Slavína“. Autorem první části byl Jiří Mucha, který vzpomínal na otcovo působení v ateliéru ve Val de Grace, kde

---

<sup>48</sup> Např. Vlajka (1928 – 1942), Árijský boj (1940 – 1945, ústřední list Protižidovské ligy) nebo Štít národa (1939 – 1940)

<sup>49</sup> MUCHA, J. *Kankán se svatozáří*. Vyd. 1. Praha: Obelisk, 1969. s. 321. I sám Švabinský byl časopisem Vlajka označen jako „židozедnářský favorit neárijského původu“.

<sup>50</sup> I sám Švabinský byl časopisem Vlajka označen jako „židozедnářský favorit neárijského původu“. *Lidové noviny*. 25. 10. 1947. roč. 47. č. 535. s. 5

<sup>51</sup> MUCHA, J. Za Alfonsem Muchou. *Lidové noviny*. 20. 7. 1939. roč. 47. č. 357. s. 4

sám později bydlel. „Před čtyřiceti léty se ozývaly hodiny ulice Milosti stejně podivnou a někdy přerušenu ukolébavkou, zadržovaly otcovské ruce na chvíli v práci nad rozmalovaným plátnem nebo započatou kresbou a řekly, co všechno ve světě vidí. A tehdy, jsou-li s člověkem samy, řeknou jedním úderem nebo dlouhou řadou slov, co mají pro každého z nás na srdci.“ Druhá část textu popisovala, jak pohřeb probíhal a jaké slavné osobnosti tehdejší doby se jej zúčastnily. Článek též citoval úvod výše zmíněné smuteční řeči Švabinského: „Zemřel velký umělec a velký Čech,“ řekl nad rakví.

Kromě otcova pohřbu byla pro Jiřího Muchu zásadní zkušenost, když se zúčastnil památné pouti ke svatému Vavřínečku (viz. kapitola Lidové noviny). Nakonec se pout', jíž se účastnilo 13. srpna 1939 na sto dvacet tisíc lidí, stala spontánní oslavou utiskovaného češství. Po putování došlo k hromadnému zatýkání.

Pobyt doma si student a novinář nakonec protáhl na celý měsíc, přesto věděl, že v Praze nemůže déle zůstat. „Tak, jak jsem mechanicky připravoval svůj odjezd z Paříže, věděl jsem nyní, že do konce srpna musím být odtud pryč,“<sup>52</sup> napsal později v jedné ze svých knih. Tehdy už navíc zastával funkci příslušníka zahraniční armády a účastnil se několika protifříšských aktivit, jeho návrat do Paříže se proto zdál téměř nemožný.

Bez výjezdní doložky (tzv. Durchlassschein), kterou udělovalo gestapo, nemohl nikdo uzavřené hranice překročit. Povolení se žadatelům udělovalo v nejvyšším okupačním úřadu Oberlandrat, který sídlil na Smetanově nábřeží. Potřebný dokument si však ve fyzické podobě musel Mucha vyzvednout přímo na policejním ředitelství Na Perštýně. Dostal modrozelenou kartu číslo HI354 opravňující k překročení hranic protektorátu a k návratu do 25. srpna 1939. Toto nařízení však po odjezdu ignoroval a do konce války se již do Čech nevrátil.

Doložku získal pod záminkou toho, že jede do Paříže vyzvednout plátna zesnulého otce, která tam nemůže Francouzům těsně před válkou zanechat. K získání třídní doložky využil také časopis Pestrý týden, na němž byla celostránková fotografie Alfonse Muchy. Druhá světová válka měla vypuknout už za pár dní, 19. srpna 1939 se ale Muchovi přeci

---

<sup>52</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*, Praha: Eminent, 2004, Vyd. 3. s. 226



jen podařilo vycestovat zpět do druhého domova, kde bydlel v bývalém otcově ateliéru ve Val de Grace.

Při vycestování musel překonat česko-německé i francouzské hranice. Ty první zdolal díky výše zmíněné doložce od gestapa, která platila jen tři dny. Ve Francii zase doložil studentské potvrzení o studiu a bydlišti v Paříži. Vlastnil také platný cestovní pas a zpáteční jízdenku Paříž – Praha – Paříž, kterou už použil při příjezdu na otcův pohřeb.

Do Paříže s sebou navíc tajně odvezl verše protinacistických básníků, které v exilu vyšly o rok později pod názvem *Hlasy domova*.<sup>53</sup>

Mimo spisy poezie s sebou vezl také český prototyp písma s háčky a kroužky pro ruční sazbu, aby se v Paříži mohly tisknout české publikace s příslušnou diakritikou.<sup>54</sup>

O návštěvě okupovaného Československa však zpětně referoval vcelku pozitivně: „Dvě těžké krize byly za námi, nic horšího už se nemohlo stát, tlak okupace nebyl zatím tolik znatelný, a tak ze všech jako by byla spadla nějaká tíže, radovali se z prostých věcí života a nestyděli se přiznávat ke své lásce k rodné zemi. (...) Vlaječky, lidové kroje, všechno, co od minulého století symbolizovalo národ, přišlo znovu ke slovu. Po krátkých dvaceti letech svobody se národ znovu chystal nějak přežít, vydržet.“<sup>55</sup> Mucha měl v povaze bezstarostnost a pocit toho, že se mu nemůže nic stát<sup>56</sup>, proto během své návštěvy v Čechách objížděl známé a stále posílal články do Lidových novin, které je tiskly.

## 2.5 Postavení médií v období druhé republiky a Protektorátu Čech a Moravy

České obyvatelstvo se pokoušelo dávat najevo svůj nesouhlas s německou okupací. Od protinacistického tisku se čekala snaha toto chování podpořit, demoralizovat protivníka a nastolit zpátky ztracenou morálku.

---

<sup>53</sup> Verše vyšly dále v New Yorku a nakonec i o několik let později v Praze. Jejich českému vydání byl však pozměněn název na Křik koruny české.

<sup>54</sup> František Halas, který tehdy pracoval v nakladatelství Orbis, mu zakázku s tiskárnou dojednal. Další větší zakázka pak putovala přes Jugoslávii do Francie.

<sup>55</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004, s. 228

<sup>56</sup> Což byl ostatně jeden z důvodů, proč po únoru v roce 1948 a nástupu komunistické moci neopustil Prahu.

Mezi obyvateli vznikaly odbojové skupiny bojující proti nacismu. Tou nejvýraznější byly organizace Obrana národa, Politické ústředí a Petiční výbor Věrní zůstaneme. V protinacistických odborech působili spisovatelé, lékaři, elita, tamní inteligence, učitelé apod. Spousta občanů se ale také z domova pokoušela uprchnout a dostat se za hranice. Hrstka z nich kolikrát doufala, že se připojí k formujícím se československým jednotkám, které vznikaly hlavně ve Velké Británii a v Sovětském svazu.

Na území protektorátu vznikly legální<sup>57</sup> a ilegální formy mediální produkce. Ze zahraničí do Čech a Moravy pronikala média vydávaná za hranicemi, tedy z území, jež ovládala spojenecká vojska. Tomuto rozdělení a jeho návaznost na Jiřího Muchu se věnuji v pozdější kapitole.

Na českém území vznikla dvojí správa. Vedení protektorátu ponechalo formálně Čechům jejich vládní složky a autonomii, aby před zbytkem světa vzbudilo dojem co největší normality.<sup>58</sup> Němci zřídili Úřad říšského protektora, do jehož čela Hitler jmenoval bývalého ministra zahraničí Konstantina von Neuratha.

Za oficiální říšský list byl považován *Der Neue Tag*, který měl jít příkladem všem ostatním periodikům, která z něj pokud možno měla čerpat.

23. září 1938 vyhlásila vláda brannou pohotovost státu, která mimo jiné obsahovala také zákon o mimořádných opatřeních č. 300/1920 Sb. V jeho znění bylo ustanoveno, že v době nepokojů bylo po dobu tří měsíců možné mezit občanské svobody, včetně svobody projevu. Toto prohlášení se přirozeně značně dotýkalo fungování médií. Na základě uvedeného zákona však byla ustanovena také Ústřední cenzurní komise, která bedlivě sledovala, co vychází v novinách, kontrolovala ale i obsahy telegramů a dalších zásilek.

---

<sup>57</sup> Někteří historikové jako např. Doc. PhDr. Tomáš Pasák, který považuje legální tisk za okupace za „svědectví nejhlubšího úpadku“ (PASÁK, T. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věštníků v českých zemích v letech 1939 – 1945*), však vyjadřují jisté pochybnosti nad tím, zdali může být tato legální tisková produkce využita coby historický pramen. Může se sice pochybovat, zdali média pracující pod výše zmíněným cenzurním tlakem odrážely historickou dobu pravdivě, v její konkrétní podstatě, nelze jim však upírat funkci svědectví o této době. Jsou totiž přímým důkazem toho, jak situace za protektorátu vypadala a jejich neobjektivní informování tuto skutečnost jenom podtrhuje.

<sup>58</sup> Všechny zbytky samostatného řízení pak v roce 1941 zcela odstranil říšský protektor Reinhard Heydrich.

Nešlo jen o tisk, komise hlídala divadla a filmy, zkrátka veškerou mediální a kulturní produkci na území země.

Na základě ustanovené Ústřední cenzurní komise byla zakázaná veškerá kritika na Německo a na vládu a jí vydávaná opatření. V období od října 1938 do ledna 1939 zaniklo na českém území 1900 periodik<sup>59</sup> a z deníků<sup>60</sup> se do konce druhé světové války udrželo pouze 11 titulů.<sup>61</sup> Postupně mizely demokratické i komunistické listy. Stejně tak ty, které se vydávaly na odstoupeném území. Dalším důvodem byla i tendence ke slučování organizací nebo podniků nebo omezení počtu politických stran. Vzhledem k tomu, že do té doby mnoho periodik vzniklo jako konkrétní podporovatel politických stran, spolu s nimi začaly mizet i ony. Za druhé republiky vznikly strany pouze dvě – Národní strana práce a Strana národní jednoty. Oficiální tiskovina prvních jmenovaných se stala Národní práce a názory druhé strany zase prezentoval deník Venkov, který neskrýval projevy antisemitismu a kritiku Edvarda Beneše.

Všechny listy se až do konce května 1945 staly listy Národního souručenství a uváděly to v podtitulu. Redaktoři těchto novin se museli držet pokynů Říšského tiskového úřadu. Přímý dohled nad odborem tisku měl Wolfgang Wolfram von Wolmar.<sup>62</sup>

Na týdenních tiskových konferencích se šéfredaktory jim byly sdělovány oficiální stanoviska a možnosti interpretace zpráv. Např. na tiskové přehlídce ze dne 17. září 1939 byl jasně stanoven úkol tisku a jeho všeobecné zásady. Pod pojmem „úkol tisku“ se rozumělo „tvořit veřejné mínění a vésti je cílevědomě směrem, který jest dán životními zájmy Říše, Protektorátu, a tím i českého národa včleněného do rámce Říše... Národ nutno

---

<sup>59</sup> BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 195

<sup>60</sup> V Praze Lidové listy, Lidový deník, Národní práce, Národní politika, Národní střed, Polední list, Večerní české slovo, Venkov. V Brně Lidové noviny a Moravské noviny

<sup>61</sup> BERÁNKOVÁ, M., KRIVÁNKOVÁ, A., RUTTKAY F. *Dějiny československé žurnalistiky. Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988. s. 239

<sup>62</sup> Wolmar byl v říjnu roku 1943 poslán na frontu a na jeho místo nastoupil Artur Söhnel.

poučovat, seznamovat s Němci, čtenáři musí být vychováni, převychováni a přeorientováni.<sup>63</sup>

Cenzura věnovala svou pozornost také textům naoko nepolitickým, které mohly obsahovat dvojsmysly či jiné náznaky, jež byly považovány za výraz sabotáže. „Vyhýbavé řeči a pasivní loajalita už nestačí. Ti, kdo se za ní skrývají, budou pokládáni za nepřátele našeho národa. (...) Všichni novináři musí pochopit, že žijeme ve válečném stavu a Protektorát je částí Říše a Říše je ve válce.“<sup>64</sup> Nařízení obsahovalo také prohlášení, v němž uznávalo pouze listy, jež otevřeně útočily na osobnosti prezidentů Masaryka a Beneše.

Zaměstnanci periodik tedy dostávali přesné pokyny, o čem psát a o čem naopak nepsat, přičemž se nehodnotil jen samotný obsah, ale také jeho forma či grafika. Kontroloval se jak rukopis, tak i obsah a finální verze textu. Jednalo se o cenzuru předběžnou, průběžnou i následnou.

Tzv. „Souborný přehled pro tiskovou přehlídku“<sup>65</sup> platil na českém území po celém období nadvlády nacistické okupace. Odnož legální žurnalistiky na domácím území se nakonec dostala pod správu pěti institucí: tiskového odboru předsednictva ministerské rady, protektorátního ministerstva vnitra, kulturně-politického vedení úřadu říšského protektora, gestapa a německé bezpečnostní policie.<sup>66</sup>

Jiří Mucha posílal texty do Lidových novin, které vycházely jako nezávislý tisk, ještě před nástupem německé moci. Svůj redaktorský post si udržel i poté, avšak styl psaní se snažil přizpůsobit daným okolnostem, neboť byl na financích za články existenčně závislý. Když posílal reportáže z ciziny, nebál se v textech komentovat politickou situaci ostřeji, avšak při návštěvě Čech se raději omezil na tehdejší cenzurní pravidla, a nevolil si proto konfliktní témata. Sám Mucha v pozdější tvorbě neskrýval překvapení nad tím, že jej

---

<sup>63</sup> KONČELÍK, J., KÖPPLOVÁ, B., KRYŠPÍNOVÁ, J. *Český tisk pod nadvládou Wolfganga Wolframa von Wolmara*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2003. s. 9

<sup>64</sup> KONČELÍK, J., KÖPPLOVÁ, B., KRYŠPÍNOVÁ, J. *Český tisk pod nadvládou Wolfganga Wolframa von Wolmara*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2003. s. 9

<sup>65</sup> PASÁK, T. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích v letech 1939 – 1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980. s. 54-71

<sup>66</sup> BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A., RUTTKAY F. *Dějiny československé žurnalistiky. Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988. s. 238

Lidové noviny i v obávaném období protektorátu stále tiskly. Muchovým posledním článkem v těchto novinách byl text „Svatý Vavříneček“<sup>67</sup> z 15. srpna 1939.

Z Paříže odjel krátce poté, co ho zastihla zpráva z domova o zavření vysokých škol. „Z Prahy došla zpráva o 17. listopadu a zavření vysokých škol. Byl to první skutečný otřes, který nám postavil před oči skutečnost doma. Všechno to byli chlapci v našem věku, se kterými jsme studovali, báli se zkoušek a snili při táboráku u řeky o velkých dobrodružstvích.“<sup>68</sup> Poté odešel do výcvikového tábora ve francouzském Agde a pokračoval v psaní do exilového Československého boje. Této etapě se práce věnuje v pozdější kapitole.

## 2.6 Lidové noviny

Lidové noviny mají v dějinách žurnalistiky své nepřehlédnutelné místo. V roce 1893 je v Brně založil Adolf Stránský. Prvním šéfredaktorem se stal Emil Čermák. V redakčním kolektivu působili nejváženější novináři své doby jako např. Arnošt Heinrich, Ferdinand Peroutka, Karel Poláček, Eduard Bass<sup>69</sup>, Hubert Ripka, Josef Čapek či Karel Čapek, nejvýraznější a výjimečná osoba celého listu.<sup>70</sup> Dále zde publikovaly osobnosti jako Rudolf Těsnohlídek, Fráňa Šrámek, Antonín Sova, Vladimír Holan, Vítězslav Nezval a mnoho dalších.

Noviny nevlastnila žádná z tehdejších politických stran, redaktoři podporovali myšlenky Tomáše Garrigua Masaryka či Edvarda Beneše a stali se tak pomyslnými mluvčími jejich politiky. Nejslavnější éra Lidových novin je spojována s obdobím meziválečného Československa.

Mimo politické agendy, která z periodika činila „čtení pro inteligenci“<sup>71</sup>, dostávaly široký prostor rubriky domácího zpravodajství a kultura.

---

<sup>67</sup> MUCHA, J. Svatý Vavříneček. Lidové noviny. 15. 8. 1939. roč. 47. č. 405. s. 1

<sup>68</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 266

<sup>69</sup> Šéfredaktorem se stal 3. 5. 1933

<sup>70</sup> PERNES, J. *Svět Lidových novin 1893 – 1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 1993. s. 67

<sup>71</sup> BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A., RUTTKAY F. *Dějiny československé žurnalistiky. Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988. s. 178

## 2.6.1 Příspěvky Jiřího Muchy v Lidových novinách (1937 – 1939)

Začínající novinář se do redakce novin dostal za velkého přispění Karla Čapka, který vedl literární redakci Lidových novin, a kterému Mucha zaslal zhruba deset básní.<sup>72</sup> Učinil tak anonymně a bez zpáteční adresy - chtěl tak zamezit případné protekci a spojitosti s otcovým jménem. „Přiložil jsem lístek, ve kterém jsem ho žádal, aby mi svůj názor, bude-li pozitivní, sdělil tím, že něco ze zásilky uveřejní. Chtěl jsem zůstat co možná anonymní, protože jsem měl hrůzu z pomyšlení, že by Čapek na mě mohl brát ohledy vzhledem k otci.“<sup>73</sup>

Čapek si nakonec vybral tu s názvem „Antický podzim“<sup>74</sup> a doporučil ji otisknout. Báseň tedy vyšla 27. října 1937. Na jeden z prvních literárních úspěchů vzpomínal autor v autobiografické knize *Podivné lásky* takto: „Dodnes nevím, co Čapka přimělo tu naivní věc uveřejnit. (...) Byl prostě velmi laskavý člověk. Věřil jsem, že jsem zakotvil v literárním světě.“<sup>75</sup> Počínaje básní „Antický podzim“ začal Mucha z ciziny pravidelně posílat texty pro Lidové noviny. Podílel se na chodu kulturní redakce, která pravidelně informovala o kulturních událostech v oblasti hudby, literatury a výtvarného umění.

Mladý student nastoupil na místo pařížského dopisovatele po Richardu Weinerovi, který post opustil už v lednu 1936. Tato činnost se pro Muchu stala během let 1937–1939 vítaným zdrojem příjmů na studiích v Paříži. Jeho spolupráce s Lidovými novinami skončila v srpnu 1939, krátce před začátkem druhé světové války.

Významným tématem Muchových reportáží v Lidových novinách se stala prezentace České filharmonie. Mezi filharmoniky měl mnoho osobních přátel – např. dirigenta Rafaela Kubelíka nebo pianisty Rudolfa Firkušného a Jožku Páleníčka. Proto v říjnu 1938 Mucha využil chystané cesty České filharmonie do Anglie a připojil se k ní jako dopisovatel Lidových novin. O této zahraniční cestě z Československa do Velké

---

<sup>72</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 87

<sup>73</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 88

<sup>74</sup> MAGINCOVÁ, D., *Jiří Mucha – Prozaická tvorba čtyřicátých let*, Praha: Univerzita Karlova, 1996. s. 8, MUCHA, J. Antický podzim. *Lidové noviny*. 27. 10. 1937. roč. 45. č. 541. s. 1

<sup>75</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 88

Británie a o koncertních vystoupeních České filharmonie pak Jiří Mucha referoval do Lidových novin.

První uveřejněný článek s tematikou České filharmonie byl otištěn 4. listopadu 1938 pod názvem „Filharmonie jede s překážkami“.<sup>76</sup> Mucha v něm popsal nesnáze devadesátičlenného souboru českých filharmoniků, který se v předválečném období snažil vycestovat z Čech na zahraniční turné. „Takřka přímo od kulometů, od polních kuchyní a jiných válečných přístrojů se shromáždili hudebníci České filharmonie v pondělí v sedm ráno v Obecním domě. Tam se vměstnali do dvou autokarů, nástroje naložili do stěhovacího vozu a vyjelo se směrem k Podmoklům.“ Jednalo se o etapu krátce po mnichovské zradě, kvůli níž museli čeští obyvatelé vyklidit pohraniční oblasti, ve kterých docházelo k velmi rychlému „poněmčení“. Mucha čtenářům popisoval, jak rychle k přeměně dochází. „Města, kudy jsme jezdili jako doma, která nám vždycky připadala česká, úplně česká, jsou najednou jakousi nepravou cizinou. Ani ne Německo, ani ne už naše.“

Ve sloupku s titulkem „Začíná to dobře“<sup>77</sup> ze 7. listopadu 1938 napsal Mucha o působení České filharmonie v Londýně. Tamní Lordmajor a několik radních s velvyslancem Janem Masarykem přivítali orchestr v hlavním městě Velké Británie, což byla zastávka na další cestě do Birminghamu. Turné tedy začalo slibně. „A tak všechno začíná dobře a nyní se každý bude snažit, aby pro ty své doma vydobyl, co nejvíce úspěchů může.“

Další triumf hudebního souboru se odehrál v Manchesteru, kde filharmonii označili za nejlepší evropský orchestr. Ve městě došlo také k významné události, když tamní svaz mládeže předal dirigentovi Rafaelu Kubelíkovi povzbudivé poselství mládeži Československa. Mucha cituje vzkaz ve zprávě s názvem „Poselství mládeži“<sup>78</sup>: „My, mládež Manchesteru a jeho okresu, posíláme výrazy své nejhlubší sympatie mládeži a celému československému lidu v dobách jejich utrpení. Vaše země se již dávno proslavila

---

<sup>76</sup> MUCHA, J. Filharmonie jede s překážkami. *Lidové noviny*. 4. 11. 1938. roč. 46. č. 555. s. 5

<sup>77</sup> MUCHA, J. Začíná to dobře. *Lidové noviny*. 7. 11. 1938. roč. 46. č. 560, s. 3

<sup>78</sup> MUCHA, J. Poselství mládeži. *Lidové noviny*. 11. 11. 1938. roč. 46. č. 568. s. 3

svou tradicí svobody. Věříme, že přes všechny obtíže učiníte, co bude ve vaší moci, abyste tyto veliké tradice svobody a demokracie své vlasti uchovali.“

Po velkém úspěchu v Dublinu se celá skupina i s Muchou plaví na lodi do Liverpoolu. K autorově překvapení se ocitají u Viklovského brodu<sup>79</sup>, o němž psal Karel Havlíček Borovský v *Králi Lávrovi* a o němž Mucha smýšlel pouze jako o literární fikci. Připomněl hudebníkům význam tohoto místa a čtenářům velkou osobnost českých dějin – právě vlastence Havlíčka Borovského. „Představte si moje udivení, když najednou s houfem českých muzikantů vystoupím v Irsku právě u toho Viklovského brodu. Měli jsme s Českou filharmonií těžkou plavbu za sebou a mnohému se ještě točila hlava, takže by snad ani nezpозorovali, že jdou po stopách svých předchůdců.“<sup>80</sup>

Ke konci se muzikanti opět vrátili do Londýna, aby zde turné zakončili. Článek „Tiché vítězství“<sup>81</sup> z 27. listopadu popisuje další strhující úspěch České filharmonie. Mimo vyzdvihovaného dirigenta Kubelíka se bouřlivých ovací dostalo také pianistovi Rudolfu Firkušnému, s nímž Mucha i později pojilo hluboké přátelství. „Znovu to opakuji jako mnohokrát, sedí mi to v hlavě, nemohu ani na chvíli to přesvědčení zahnat, že máme to, co se ve světě ztratilo: srdce. A proto nikdo ani nedýchne, ani myšlenka nepohne vzduchem, kdy dohraje Firkušný svoji pomalou větu koncertu od Martinů. Na chvíli se udělalo ticho mezi městy a svazky světél, na chvíli něco sevřelo lidská srdce a zastavilo i šelest dechu. (...) A ti dva, Kubelík dirigent a Firkušný pianista si před očima všech podali ruce, protože tady se odehrálo tiché vítězství romantického umění a mládí nad šedým, všedním dnem.“

Mucha pečlivě vykresloval, jak na soubor českých hudebníků reagují v zahraničí a snažil se tak čtenářům v Československu předkládat fakt, že si navzdory těžkým nastupujícím časům cizina českých muzikantů cení a filharmonie v čele s dirigentem Rafaelem Kubelíkem buduje věhlas nejen sobě, ale celému národu. Vyzvedávání zásluh českého národa bylo důležité právě v kontextu těžké politické situace i uvadajících nadějí, které vzbudila mnichovská zrada v roce 1938.

---

<sup>79</sup> Hrabství Wicklow se nachází ve východní Irsku v bývalé provincii Leinster.

<sup>80</sup> MUCHA, J. U Viklovského brodu. *Lidové noviny*. 25. 11. 1938. roč. 46 č. 594. s. 6

<sup>81</sup> MUCHA, J. Tiché vítězství. *Lidové noviny*. 27. 11. 1938. roč. 46. č. 598. s. 9



Mezi další témata, která Mucha pro Lidové noviny rozpracovával v roce 1938, patřily reakce na politickou situaci v rodné vlasti i ve světě. Např. článek „Prostředník Velké Británie v Praze“<sup>82</sup> se týkal příjezdu lorda Runcimana do Československa, aby se přesvědčil o podmínkách národnostních menšin v zemi. Jeho návštěva byla pro Čechy důkazem, že Velká Británie má zájem o střední Evropu a preferuje mírovou dohodu s Německem. Obyvatelé vkládali do vyslance velké naděje a považovali ho za čestného člověka, který o věcech podá pravdivý report. „Je dobře, že vynikající člen britského národa pozná na vlastní oči, jak žijí menšiny v Československu, a že bude moci na místě seznat, jaký rozdíl je mezi skutečnou situací těchto menšin a jejich propagandou.“ Text byl napsán ještě před mnichovskou zradou, kdy Mucha nepředpokládal, že dojde k zabránění Sudet.

Ve článku „Vůdcové se oslňují“<sup>83</sup> z 26. dubna 1938 z Florencie přinesl svědectví o tom, jak se italské město Florencie připravuje na příjezd Adolfa Hitlera. Mucha popsal úpravy ulic, zdobení budov a zásobování trhů nacistickými symboly a vůdčovými portréty, aby návštěva německého kancléře proběhla co nejokázaleji. „Jestliže Hitler uspořádal Mussolinimu průvod, na který dlouho nezapomene, chce Mussolini ukázat svému kolegovi něco stokrát většího a nádhernějšího,“ napsal.

Jako reakci na události mnichovské zrazy poskytl redakci k otištění telegram od svého přítele, francouzského spisovatele Clauda Mauriaca, jenž mu v něm vyjádřil podporu v těžkých dobách německé represe. „Příteli, myslím na Tebe v těchto bolestných chvílích. Jsem účasten Tvé úzkosti, protože je i mou úzkostí. A jsem zraněn až do hloubi srdce hanebnostmi a urážkami, kterými byl zahrnut Tvůj veliký národ.“<sup>84</sup>

Posledním článkem roku 1938 byl článek „Trh šílenství“<sup>85</sup> ze 17. listopadu a šlo o jakousi alegorii na ponuru situaci v Evropě. Mucha vykreslil depresivní atmosféru města Newcastle, kde se zamlklým návštěvníkům kostela vysmívala mentálně nepřičetná osoba. Hlasitě se rozkřikovala o mnichovské dohodě, avšak nikdo ji nepřerušil, ani jinak

---

<sup>82</sup> MUCHA, J. Prostředník Velké Británie v Praze. *Lidové noviny*. 4. 8. 1938. roč. 46. č. 387. s. 1

<sup>83</sup> MUCHA, J. Vůdcové se oslňují. *Lidové noviny*. 26. 4. 1938. roč. 46. č. 210. s. 4

<sup>84</sup> MUCHA, J. Kulturní svět pro nás. *Lidové noviny*. 3. 10. 1938. roč. 46. č. 496. s. 2

<sup>85</sup> MUCHA, J. Trh šílenství. *Lidové noviny*. 17. 11. 1938. roč. 46. č. 579. s. 1

nereagoval – všichni byli uzavřeni do sebe. „Kde je britská říše?’ pokračuje malý mužík bez oddechu. (...) 'Já byl na konferenci v Mnichově! Mohu vám říci, o čem se tam mluvilo. Byl jsem tam. Ano. Sedl jsem si doma na židli a představil si, že tam jsem.“

Jeden z posledních článků z doby před okupací se jmenoval „Kamenný kříž“<sup>86</sup> a pochází z 1. února 1939. Mucha v něm popsal atmosféru při představení divadelní hry Jaroslava Kvapila *Oblaka*. V této inscenaci hrál osobně i on. Z popisu dojemného představení se nakonec stal povzbuzující vlastenecký pozdrav do rodné země. „Nejste sami! Jsme srdcem s vámi, myslíme na vás a nezapomeneme! Hraniční kámen může rozdělit neživou zemi, ale nedovede nikdy rozloučit živá lidská srdce, spjatá posvátnými pouty rodovými a sladkým kouzlem mateřské řeči.“

Pocitům zklamání z politického vývoje v Evropě dal Mucha průchod v textu „Loď s černými plachtami“.<sup>87</sup> Na případu záhadné smrti mladého německo-maďarského literáta Odon de Horvatha,<sup>88</sup> který ve svých dílech upozorňoval na riziko nástupu fašismu, symbolicky poukázal na to, že věštby se mohou plnit. Tento muž si totiž podle očitých svědků předpověděl vlastní smrt a nijak se jí nebránil. Zrovna tak, jako vývoj politických událostí nezadržitelně směřoval k další hitlerovské expanzi. Fašistické zlo se dle Muchy táhlo Evropou jako zlověstná, blížící se loď s černými plachtami. Text vyšel jen jeden týden před skutečnou okupací Čech a Moravy. Mucha později vzpomínal, jak těžce v Paříži snášel Mussoliniho pohrdavá slova, že národ, který se nedokáže bránit, není svobody hoden. Sám ale na toto prohlášení reagoval takto: „Vinou národa to ovšem nebylo – ten se bránit chtěl, ale jeho politického vedení.“<sup>89</sup>

Po ustanovení protektorátu Čechy a Morava musel novinář respektovat narůstající cenzuru a dočasně se opět vrátil k článkům o kultuře. A tak mimo literatury (knižní novinky a jejich hodnocení) referoval také o výstavním úspěchu českých grafiků

---

<sup>86</sup> MUCHA, J. Kamenný kříž. *Lidové noviny*. 1. 2. 1939. roč. 47. č. 57. s. 1-2

<sup>87</sup> MUCHA, J. Loď s černými plachtami. *Lidové noviny*. 8. 3. 1939. roč. 47. č. 122. s. 3

<sup>88</sup> Odon de Horvath (1901 – 1938), německy píšící dramatik a spisovatel, byl autorem např. knihy *Mládí bez Boha* (1938, nakladatelství Plus).

<sup>89</sup> MUCHA, J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 134

v Aténách.<sup>90</sup> Exhibici tehdy pořádalo sdružení aténské umělecké korporace. Sám Mucha ji označil za jednu z největších uměleckých událostí v Aténách. Dále čtenářům v článku „Pařížská beseda“<sup>91</sup> přiblížil osobnost francouzského spisovatele André Mauroise<sup>92</sup> a v rubrice Kulturní kronika v textu s názvem „Nový barok“<sup>93</sup> nabídl také svůj pohled na vývoj dámské módy v Paříži.

Ze své cesty z Nice v květnu 1939 zaslal Mucha do Lidových novin článek „Kvetoucí pobřeží“<sup>94</sup>, který sám označil za fejeton ze strachu, aby mu ho list otiskl. Nechal se inspirovat krásou divoké přírody, v níž náhodně potkal domorodé senegalské uprchlíky se zbraněmi skrývající se mezi skalami. Skupinky jejich vojáků zapadly do skal a postupně splynuly s přírodou. Dle samotného Muchy článek jasně hovořil o bolesti nedávné okupace a pocitech uprchlíků, kteří ztratili svůj domov – „jedno pobřeží“ - a hledají to „druhé“, jež je zatím v nedohlednu. Text mu i navzdory zřetelné narážce na komplikovanou politickou situaci doma Lidové noviny otiskly 4. května.

Před poslední návštěvou Čech v červenci 1939 poslal své rodině pozdrav formou básně „Vzkaz“<sup>95</sup>. Vyšla v 25. června 1939. „My jsme tu daleko, my jsme tu po cizích městech roztrháni,“ posteskl si autor.

18. července 1939 přijel Mucha do Čech na pohřeb svého otce a zůstal až do 1. září 1939. Na pohřeb Alfonse Muchy reagoval v novinách prostřednictvím článku „První cesta a poslední“<sup>96</sup>. Popsal v něm lehký paradox, kdy se Alfons Mucha ještě jako dítě procházel po Vyšehradě, aniž by tušil, že se v budoucnu stane právě posledním místem jeho odpočinku. „Takový hezký den, zase letní slunce a poslední cesta, kterou ten tehdejší malý chlapec jde zas na Vyšehrad,“ napsal.

---

<sup>90</sup> MUCHA, J. Velký úspěch české grafiky v Aténách. *Lidové noviny*. 9. 4. 1939. roč. 47. č. 182. s. 1

<sup>91</sup> MUCHA, J. Pařížská beseda. *Lidové noviny*. 27. 3. 1939. roč. 47. č. 157. s. 3

<sup>92</sup> André Maurois (1885 – 1967), francouzský spisovatel. Mezi jeho nejslavnější díla patří hlavně románové životopisy slavných osobností, jako např. Honoré de Balzaca, Frédérica Chopina nebo Benjamina Disraeliho.

<sup>93</sup> MUCHA, J. Nový barok. *Lidové noviny*. 11. 5. 1939. roč. 47. č. 235. s. 7

<sup>94</sup> MUCHA, J. Kvetoucí pobřeží. *Lidové noviny*. 4. 5. 1939. roč. 47. č. 222. s. 1-2

<sup>95</sup> MUCHA, J. Vzkaz. *Lidové noviny*. 25. 6. 1939. roč. 47. č. 317. s. 2

<sup>96</sup> MUCHA, J. První cesta a poslední. *Lidové noviny*. 27. 7. 1939. roč. 47. č. 370. s. 1

Během zhruba měsíčního pobytu v Čechách v létě 1939 se Muchův styl psaní změnil. Orientoval se na texty s vlasteneckou tematikou, avšak bez politických podtextů. Protože stál o to, aby jej Lidové noviny stále tiskly, omezil jakékoliv náznaky konfrontačních témat. Stylizoval se tak do role člověka, jenž byl sice (kvůli studiím) nucen opustit svůj domov, avšak vždy se do něj rád vrací. Patřil tedy k autorům, kteří žili v zahraničí, avšak jež v době na začátku protektorátu ještě povolili tisknout.

Např. v článku ze 4. srpna 1939 pod názvem „Kdybyste věděli“<sup>97</sup> se vyznal z hluboké lásky k domovu a české zemi. „Jak je to krásné, vracet se domů. Jaká nádhera dotknout se půdy, která plodí opravdové obilí, opravdové jabloně, a kde tekou potoky studené vody. Vracíte se a nemůžete se vynadívát na zlatá pšeničná pole, na háje, kde rostou břízy a duby, na celou tu venkovskou nádheru zrajícího kraje.“

A zrovna tak v článku „Půlnoční mše“<sup>98</sup> z 13. srpna si plně uvědomoval krásu malebných českých vesnic, kostelů a vzpomínal na výlet s hudebníky Jožkou Páleníčkem a Rafaelem Kubelíkem. Oživil si až téměř mystický zážitek z půlnoční krajiny u malého kostelu v Kyšperku.

Mucha se 13. srpna zúčastnil památné pouti ke sv. Vavřinečku, aniž by tušil, k jaké národní manifestaci dojde. Pod dojmem této události následně sepsal článek „Svatý Vavřineček“<sup>99</sup> jenž se stal zároveň i jeho posledním příspěvkem v Lidových novinách v předválečném období. Pouti se účastnilo sto dvacet tisíc lidí a mezi nimi i čtyřicet spisovatelů a novinářů (jako např. básník Josef Hora či Julius Fučík). Původně obyčejná chodská slavnost s tradičním procesím věřících ke kostelu na kopci se změnila. V reakci na březnovou okupaci německými vojsky chtělo totiž tisíce Čechů vyjádřit lásku, sílu a víru ve svůj národ. Došlo ke sborovému zpěvu chorálu Svatý Václave a hymny Kde domov můj. „Lidé, viděl jsem, co jste ještě neviděli. Viděl jsem pod staletými lipami ty desetitisíce, ty ženy z vesnic, starce a děvčata, mládence a poutníky zdaleka i z měst, viděl jsem je plakat jako jedinou řekou slz, viděl jsem srdce pukající, a to jen při slovech o prosté matce zemi.“

---

<sup>97</sup> MUCHA, J. Kdybyste věděli. *Lidové noviny*. 4. 8. 1939. roč. 47. č. 385. s. 1

<sup>98</sup> MUCHA, J. Půlnoční mše. *Lidové noviny*. 13. 8. 1939. roč. 47. č. 402. s. 1

<sup>99</sup> MUCHA, J. Svatý Vavřineček. *Lidové noviny*. 15. 8. 1939. roč. 47. č. 405. s. 1

Kdo tak dovede milovat, jako ten lid, který přísahal zdviženou rukou u svatého Vavřínečka, ten neumírá. Všechno lze ztratit, i zem, ale milovat ji, tomu nic nikdy nezabrání.“

Kázání vedl monsignore Bohumil Stašek a na závěr pronesl slavnostní přísahu: „Co slíbíme a řekneme své matce české? Slibujeme jí a přísahati budeme v této památné chvíli jménem svým a všeho českého lidu, že ji nikdy neopustíme, nezradíme a že až do posledního tlukotu srdce milovati budeme.“<sup>100</sup> Tuto přísahu už se v textu Mucha uvést neodvážil, ale i tak bylo pozoruhodné, co všechno o akci mohl napsat, přestože oficiální nacistický list *Wölkischer Beobachter* tehdy pouť označil za manifestaci říši nebezpečnou. 1. září 1939 byli páter Stašek s hlavním organizátorem Kalandrou zatčeni a odvezeni do koncentračního tábora, kde zůstali až do konce války.<sup>101</sup>

Podobný osud však stihl i řadu redaktorů a dopisovatelů Lidových novin. Situace v listu se po březnové okupaci v roce 1939 vyhrcovala a do redakce Stránského byla dosazena říšská správa<sup>102</sup> a v celé zemi byla zavedena přísná cenzura. Objektivní informování o událostech se tak stalo téměř nemožným. První velkou ranou se pro Lidové noviny přitom stala už ztráta Karla Čapka. Gestapo plánovalo velkou osobnost žurnalistiky i první republiky zatknout. Nestalo se tak však kvůli Čapkově předčasné smrti 25. prosince 1938, již zapříčinilo psychické vyčerpání po mnichovské zradě a následné onemocnění.

Šéfredaktor Karel Zdeněk Klíma byl v červnu donucen odejít z redakce, v srpnu jej zatkl gestapo a byl transportován do Terezína, kde ho v roce 1942 následně popravili. V září 1939 byl zatčen také Josef Čapek, který zemřel na konci války při pochodu smrti. Rovněž Karel Poláček, který byl nakonec popraven v Osvětimi. Zatčení se nevyhnulo ani Ferdinandu Peroutkovi, jenž byl vězněn v Dachau a Buchenwaldu až do konce války. Majitel Jaroslav Stránský (syn zakladatele Adolfa) naproti tomu v roce 1939 stihl odejít do exilu. Jeho nástupcem se stal kolaborant Leopold Zeman.

---

<sup>100</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 230

<sup>101</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 230

<sup>102</sup> PERNES, J. *Svět Lidových novin 1893 – 1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Vyd. 1 Praha: Lidové noviny, 1993. s. 107

## **3 Druhá světová válka a Muchův pobyt v exilu (1939 – 1945)**

### **3.1 Začátek druhé světové války**

1. září 1939 napadlo Německo navzdory svému slibu o neútočení Polsko. 4. září vyhlásila Francie Hitlerovi válku. Došlo k uznání československé zahraniční vlády a ke vzniku druhé čs. bojové jednotky ve Francii. Mucha se přesunul do výcvikového tábora v Agde a kromě výcviku začal psát své zkušenosti o vstupu do vojenského života do Česko-slovenského boje, který se po vytvoření Československého národního výboru v Paříži stal jeho tiskovým orgánem.<sup>103</sup>

### **3.2 Československý zahraniční odboj za druhé světové války na západě**

Po 15. březnu 1939 se do čela zahraničního odboje postavil Edvard Beneš. Jeho hlavním cílem bylo obnovení republiky v předmnichovských hranicích, reprezentace čs. národa v zahraničí a řízení vojenské jednotky vznikající na jihu Francie.

Vzhledem k tomu, že Francie a Velká Británie na počátku války neměly v úmyslu čs. exilovou vládu uznat, mohl být vytvořen pouze Čs. národní výbor,<sup>104</sup> aby řídil vznikající čs. armádu ve Francii. Jeho předsedou se stal právě Edvard Beneš. Národní výbor a jeho správy úřadovaly ve Francii, kde se také nacházely čs. vojenské jednotky a většina emigrantů, ale Beneš zatím zůstával v Londýně.<sup>105</sup>

Účast čs. státu na válečném konfliktu s nacisty na straně Spojenců deklaroval Beneš již v září 1939 v korespondenci s ministerským předsedou Francie Eduardem Dalladierem a v dopise premiérovi Velké Británie Nevillu Chamberlainovi. Podobně se vyjádřil také ve

---

<sup>103</sup> BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A., RUTTKAY F. Dějiny československé žurnalistiky. *Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988. s. 271

<sup>104</sup> Francie uznala Čs. národní výbor výměnou dopisů mezi premiérem Dalladierem a vyslancem Osuským ze dne z 13. a 14. listopadu 1939. Velká Británie ho uznala dopisem lorda Halifaxe ze dne 20. prosince 1939.

<sup>105</sup> Proti Benešově nároku na vedoucí postavení v zahraničním odboji vystoupili velvyslanec ve Francii, dr. Štefan Osuský, armádní generál Lev Prchala z Polska a později i bývalý premiér čs. předmnichovské vlády Dr. Milan Hodža. Osuský využíval faktu, že po rezignaci zůstal Beneš soukromou osobou, navíc osobou nevídanou vládami Francie a Anglie. Osuský, dlouholetý čs. velvyslanec a jak sám sebe nazýval „jediný úřední nástupce ČSR ve Francii“ (82) naopak i nadále zastupoval československý stát a Francie jej za představitele takového státu uznávala. Osuský své názory vyjádřil v úvodnicích československého boje, emigračního časopisu vycházejícího ve Francii pod jeho vlivem.

svém svolání, jež bylo datováno dnem 17. října 1939, když doslova uvedl, že „Celý národ doma i za hranicemi bez váhání vstoupil do války proti brutálnímu uchvatiteli, který není protektorem, nýbrž ničitelem a cynickým znásilňovatelem našeho lidu.“<sup>106</sup> Toto prohlášení zopakovalo hlavní úkol Národního výboru, totiž zřízení samostatné čs. armády vytvářené na základě československo-francouzské smlouvy ze dne 2. října 1939, „která by bojovala společně se spojeneckými vojsky Francie, Britské říše a Polska“.<sup>107</sup>

30. září 1940 předseda vlády Winston Churchill v rozhlasovém projevu BBC poprvé veřejně prohlásil, že mnichovská dohoda je mrtva, neboť „byla zničena nečestnými muži, kteří kontrolují osud Německa“.<sup>108</sup>

15. října 1940 byla širší čs. emigrační veřejnost seznámena se zněním Benešových dekretů prostřednictvím časopisu *Čechoslovák* – slavnostní vydání vyšlo u příležitosti oslav 28. října 1940. K publikaci byl určen *Úřední věstník československý*. V Londýně vycházel 16. srpna 1940.

Koncem července 1942 otráslo veřejným míněním v Anglii, ale také ve veškerém civilizovaném světě, informace o vyhlazení Lidic a Ležáků. Na základě této události byl dohodnut právní způsob „oduznutí Mnichova“.<sup>109</sup>

### 3.3 Financování zahraničního odboje

V období let 1939–1940 vznikající exil disponoval pouze s finančními prostředky zastupitelských úřadů, které odepřely poslušnost německým okupantům, dále zahraničními konty 2. oddělení čs. špionáže (převedenými do zahraničí před německou okupací v březnu

---

<sup>106</sup> KUKLÍK, J. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 14

<sup>107</sup> KUKLÍK, J. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 14

<sup>108</sup> KUKLÍK, J. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 23

<sup>109</sup> KUKLÍK, J. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. s. 29

1939) a sponzorskými dary pocházející od amerických krajanů. Spojenecké vlády uvolnily exilu prostředky uložené předmnichovským Československem v západních bankách.<sup>110</sup>

V druhém období po roce 1940, kdy byla ustanovená prozatímní vláda v Londýně, došlo ke zlepšení finanční situace celého exilu. 10. prosince 1940 Velká Británie poskytla čs. vládě úvěr na sedm a půl milionu liber, jenž v následujících letech ještě zvyšovala. Z tohoto úvěru mohla být financovaná jak exilová vláda, tak výcvik či výzbroj zahraniční armády nebo tisk exilových časopisů. Půjčku jistilo čs. zlato,<sup>111</sup> které bylo uloženo ještě před rokem 1939 na dvou účtech u britské Bank of England.<sup>112</sup>

### **3.4 Jiří Mucha ve víru válečných událostí**

#### **3.4.1 Boje ve Francii**

Výcvikový tábor ve francouzském Agde, kam Jiří Mucha odešel, ležel na jihu země u Středozemního moře. Někdejší řecký přístav Agathae<sup>113</sup> se stal místem, kde se postupně formovaly první československé jednotky. Tábor původně sloužil válečným uprchlíkům ze Španělska a za první světové války fungoval jako zajatecký tábor.

Francouzi tento prostor vyhradili výhradně vznikajícím čs. jednotkám. 2. října 1939 byla v Paříži podepsaná dohoda o obnově čs. armády ve Francii, ale už 28. září 1939 se v Agde formoval první čs. náhradní prapor. V polovině října bylo dokonce možné sestavit 1. čs. pěší pluk. V průběhu listopadu vzrostl počet vojáků natolik, že vznikl již 2. pěší pluk. Mucha narukoval v roce 1940 a začínal jako voják „druhé třídy“ (soldat 2ème classe<sup>114</sup>) a byl přidělen k druhé rotě 1. pluku. V Agde začala vznikat také pozdější čs. divize a do vypuknutí bojů v květnu 1940 obývalo tábor už jedenáct tisíc vojáků, z toho zhruba jeden tisíc příslušníků vojenského letectva.

---

<sup>110</sup> EMMERT, F. *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*. Vyd. 1. Brno: CPress, 2012. s. 55

<sup>111</sup> Rezervy zlata v září 1938 činily 94 771 kg, exilová vláda měla k dispozici 32 015 kg.

<sup>112</sup> EMMERT, F. *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*. Vyd. 1. Brno: CPress, 2012. s. 55

<sup>113</sup> Starořecký přístav založen roku 560 př. n. l.

<sup>114</sup> MOTL, S. *Zrození válečného reportéra*. Most. In MUCHA, J. Most. Vyd. 3. Praha: Eminent, 1999. s. 6.



Se vzrůstajícím počtem nově příchozích docházelo ke zhoršování sociálních podmínek. Materiální zabezpečení posádek značně vážlo, což přispívalo k nespokojenosti tamních vojáků. Provizorní středisko s dřevěnými domy kritizoval také štábní kapitán z čs. vojenské správy, který po návštěvě v Agde napsal: „Do tábora v Agde nepatří ani jeden dobrovolník, byl postaven pro zatracence, leží na vodě a každý krejcar do něj investovaný je vyhozen.“<sup>115</sup> Sám Mucha na výcvikový tábor vzpomínal takto: „Obyvatelé tábora, (...), se snažili trpkým humorem přemáhat bídu a nepohodlí nuzných baráků. Proč byla taková bída, žádný nevěděl. Proč se fasovaly boty bez podrážek a pošťácké čepice, také nikdo nevěděl. Ale nějak bude, říkal si každý, protože horší to být nemohlo. Filozofie bídy.“<sup>116</sup>

Otázku, proč byla taková bída, zcela zodpovídá František Emmert ve své knize *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*. Francouzský generální štáb zařadil 1. čs. divizi v Agde mezi jednu z osmnácti divizí záložní armády typu B, čemuž odpovídalo také její materiální zajištění. Divize typu B tvořili hlavně záložníci a důstojníci – jen nejužší velení mělo v čele profesionální vojáky. Před případným bojovým nasazením musela divize B projít šestiměsíčním výcvikem – výstroj a výzbroj však měla obdržet až po vybavení „kvalitnějších“ divizí typu A.

Prostory pro ubytování nově příchozích vojáků už nestačily, a tak byly posádky první čs. divize rozesety ve městech a malých obcích podél pobřeží, např. v Avignonu, Bezières, La Palme, Portel, Pézenas atd.

Po německém vpádu do Francie 10. května 1940 byla čs. divize poslaná na frontu. 5. června zahájili Němci ofenzivu na řece Marně s jediným cílem – obsadit Paříž i centrální oblasti země. A právě z tohoto důvodu byli na pomoc zavoláni i vojáci z Agde. Plných osm dní od 11. do 18. června se čs. bojovníci podíleli na obraně pozic východně a jihovýchodně od Paříže.

Jiří Mucha a jeho prapor prvního pluku bránil přechod přes řeku Seinu. Francouzští ženisté u města Montereau-Faut-Yonne však odpálili most přes Seinu dříve, než Muchova

---

<sup>115</sup> EMMERT, F. *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*. Vyd. 1. Brno: CPress, 2012. s. 38

<sup>116</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Praha: Eminent, 2004. Vyd. 3. s. 289

jednotka stihla ustoupit na jižní břeh. Pluk se tedy ocitl bez pomoci pod silným leteckým a dělostřeleckým bombardováním a prošel nejtvrdějším ústupovým bojem, při němž utrpěl velké ztráty na životech.<sup>117</sup> (Tato osobní válečná zkušenost posloužila Muchovi v roce 1943 k vydání knihy *Most*, která vyšla v Londýně.<sup>118</sup>)

Pluk absolvoval čtyřsetkilometrový ústup ke Středozevnímu moři. Poté se zbytek jednotky přesunul do přístavního města Seté, kde čekal na evakuaci do Velké Británie. Tu mezitím vyjednal Edvard Beneš a jeho spolupracovníci v Londýně. Do Anglie bylo tehdy v polovině července 1940 převezeno víc jak čtyři a půl tisíce Čechoslováků.

Evakuaci z Francie skončila počáteční kapitola čs. zahraničního odboje.

### **3.4.2 Jiří Mucha v londýnském exilu**

Invaze Němců do Francie měla vliv i na změnu politického vedení Velké Británie. K radosti většiny Čechoslováků nastoupil do funkce premiéra důrazný Winston Churchill, jenž vystřídal dosud opatrného Nevilla Chamberlaina. Churchill se už v době mnichovské zrady v roce 1938 netajil sympatiemi k českému a slovenskému národu a s okupací nesouhlasil. Čs. politický exil tedy mohl nově počítat s plnou podporou britské vlády.

Velká Británie se po pádu Francie stala jediným svobodným státem v Evropě, který bojoval proti Německu. Příslušníci 1. čs. divize byli po vyloštění ve Velké Británii posláni do stanového tábora v Cholmodeley u Chersteru. Později byli přesunuti do Leamingtonu ve střední Anglii, kde se měli věnovat výcviku a sloužit jako pomoc tamním obyvatelům či záchranným sborům při odstraňování škod po náletech. Během svého pobytu ve městě Mucha nikdy nesundával služební francouzskou uniformu. A právě v Leamingtonu se Mucha také seznámil se svou budoucí druhou manželkou, Britkou Geraldine Mary Thomsenovou, která v té době studovala hudební kompozici.

Mucha začal v Londýně v roce 1940 pracovat jako rozhlasový reportér britské veřejnoprávní rozhlasové stanice BBC (British Broadcasting Company).

---

<sup>117</sup> EMMERT, F. *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*. Vyd. 1. Brno: CPress, 2012. s. 51

<sup>118</sup> Stanislav Motl publikaci označil za pomyslný počátek jeho kariéry válečného reportéra.

Po nástupu do redakce zpočátku jen vysílal zprávy, jež se přes den nashromáždily, později však začal program tvořit sám a nakonec se v roce 1943 stal válečným zpravodajem a posílal informace přímo z terénu. Pracoval u válečné zpravodajské jednotky, jejíž členové museli absolvovat přísný výcvik a učili se, jak pracovat v těžkých podmínkách nebo jak zvládnout umění trvalé cenzury. Dne 15. dubna 1943 vyplul Mucha z Liverpoolu jako zpravodaj BBC na svou další válečnou cestu do severní Afriky jako válečný dopisovatel, při které začala vznikat jeho kniha *Oheň proti ohni – válečný deník* psaný většinou přímo na bojištích.

6. května 1943 byl přítomen události, kdy spojenecká vojska dobyla Tunis. Muchu zařadili do první americké obrněné divize a účastnil se přímých bojů. Přes Káhiru, Teherán a tehdejší Palestinu se přesunul do Tobruku, kde pomáhal v boji proti Rommelovým jednotkám. Brzy poté byl Mucha v Indii, v Číně, v Barmě na arakánské<sup>119</sup> frontě. Zúčastnil se také vylodění spojeneckých vojsk v Normandii, tedy tzv. operace Overload. Byl očitým svědkem bojů o město Caen.

V průběhu války se Mucha pohyboval střídavě ve třech armádách – ve francouzské, britské a americké. Podle toho volil i svůj stejnokroj, avšak na rukávu nosil neustále pásku s nápisem Czechoslovakia. Málokomu z tehdejších korespondentů se podařilo projít tolika rozhodujícími bojišti – ať už na Západní frontě, tak i na Dálném východě.

Dne 5. května 1945 zaslechl Mucha nedaleko Hamburku volání pražského rozhlasu. Okamžitě nasedl do vozu a oklikou přes severní Německo a Holandsko se po 6 letech vracel domů. Na vlastní odpovědnost opustil americkou zónu, aby se octil přímo v Praze. Pořídil autentické fotografie, které použily přední britské a americké listy k článku o osvobození Prahy.

### **3.4.3 Zahraniční média působící ve Francii a ve Velké Británii**

Podstatnou součástí zahraničního odboje byla i exilová periodika, která byla na české půdě považovaná za ilegální produkci. Mezi nejdůležitější patřily noviny a časopisy:

---

<sup>119</sup> Severní horské pásmo v Barmě.

- Zprávy, Paříž (1938-1939)
- Česko-slovenský boj, (od ledna roku 1940 Československý boj), Paříž (1939-1940)
- Československé zprávy, Paříž (1939-1940)
- Slovenský chýrnik, Paříž (1939-1940)
- Čechoslovák v Anglii, Londýn (1939-1940)
- Čechoslovák, Londýn (1940-1945)
- Naše noviny, Londýn (1940-1945)
- Nová svoboda, Londýn (1940-1945)<sup>120</sup>

Jiné publikace – např. *Dějiny českých médií: od počátků do současnosti*<sup>121</sup> označují za neméně významné i další exilové časopisy: komunistický Světový rozhled, čtrnáctideník Mladé Československo (později Nové Československo), list pro rakouské a německé emigrantky Frau in Arbeit (z ní se osamostatnila česká příloha Pracující žena, později Československá žena) nebo časopis britských sociálních demokratů Nová svoboda. Netradiční zrod měl vojenský deník Naše noviny, který vznikl v roce 1940 při evakuaci čs. jednotek z Francie do Británie, které se zúčastnil také Jiří Mucha.

Na anglickém území působil také Syndikát československých novinářů v Londýně, jehož ustanovení proběhlo v roce 1941 a jeho předsedou se stal Bohumil Laušman.

#### 3.4.4 BBC

Samostatnou část mediální produkce tvořilo vysílání rozhlasové stanice BBC (British Broadcasting Company), jejíž česká odnož měla název Volá Londýn. Toto české vysílání směřované na území protektorátu Čechy a Morava bylo zahájeno 8. září 1939

---

<sup>120</sup> JÍLEK, V. *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do roku 1945*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. s. 28

<sup>121</sup> BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 199. s. 211

Janem Masarykem. Organizací a řízením vysílání byl pověřen Dr. Josef Korbel, otec Madeleine Albrightové.<sup>122</sup>

Dalším rozšířením v rámci českého vysílání se stal patnáctiminutový zpravodajský blok Hovory s domovem. Ten se začal se vysílat 11. srpna 1940 a musel být překládán do angličtiny a poslán ke schválení britské cenzury.

Vedoucím československého oddělení (Czechoslovak Section) byla Sheila Grant-Duffová.<sup>123</sup> Jejím zástupcem byl Reginald R. Betts.<sup>124</sup> Prvními redaktory byli Češi a Slováci, kteří žili v Anglii ještě před německým vpádem do Československa a emigranti, kteří na počátku okupace z vlasti do Anglie uprchli. Byli to např. Josef Kodíček, Gustav Winter, Anna Patzaková-Jandová, Přemysl Papírník. Dalšími stěžejními redaktory byli publicisté Karel Brušák, Ota Ornest, básník Ivan Jelínek a Pavel Tigrid.

Ten na spolupráci s Jiřím Muchou vzpomíná takto: „Setkal jsem se s ním ve válečném Londýně, v domě, kde sídlila prozatímní exilová vláda. Byli jsme oba zaměstnanci BBC, ale Jirka spadl pod Huberta Ripku. (...) V té době to byl po Kischovi takový divoký reportér, kterého hnala ohromná zvědavost a zároveň smysl pro zvláštnost, pro absurditu situace. To bylo to kumštýřské v něm. Nikdy jsem neslyšel z jeho úst fráze, ani do rozhlasu – to bylo vždycky k věci, krátké, hezky udělané.“<sup>125</sup>

Zpočátku vysílala BBC česky pouze jednou denně, později se vysílání rozšířilo do tří bloků. Od začátku roku 1943 dostala československá redakce dalších pětadvacet minut vysílacího času, jenž se využíval především na politické komentáře.<sup>126</sup> 29. března 1943 tak vzniklo vládní rozhlasové vysílání Hlas svobodné republiky. Zahajovalo se znělkou Josefa Suka "V nový život" a vysílalo se denně v šest hodin a deset minut a pak o půl deváté. Na československou veřejnost se obraceli Dr. Edvard Beneš a další členové vlády a státní rady

---

<sup>122</sup> KOCOUREK, Milan. *Volá Londýn: historie českého a slovenského vysílání BBC: (1939-2006)*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. s. 26

<sup>123</sup> S. G. Duffová (1913-1961) vedla redakci v letech 1939 - 1945. Autorka knihy *Europe and Czech*, ve které odsoudila mnichovský diktát.

<sup>124</sup> R. R. Bets (1903-1961) historik a profesor katedry slovanských studií londýnské univerzity, autor monografie o založení Karlovy univerzity.

<sup>125</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 92

<sup>126</sup> KOCOUREK, Milan. *Volá Londýn: historie českého a slovenského vysílání BBC: (1939-2006)*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. s. 34

- např. Prokop Drtina, Hubert Ripka, Vladimír Clementis, Laco Novomeský. Velkou oblibu u posluchačů získal ministr zahraničí exilové vlády Jan Masaryk.<sup>127</sup>

Vysílání na vlnách BBC do Československa bylo tedy dvojí. Jednak vysílala klasická redakce BBC a jednak redakce československé vlády v exilu.<sup>128</sup> Za poslech zahraničního rozhlasu hrozil v protektorátu trest smrti. O ilegální vysílání ze zahraničí byl navzdory tomu značný zájem, protože se posluchačům dostalo objektivních informací.

Jako válečný reportér se Jiří Mucha ke konci války mezi lety 1944-1945 zapojil do souboru reportáží válečných zpravodajů BBC. Publikaci *Invase*<sup>129</sup> vydalo v Československu v srpnu 1947 nakladatelství Sfinx. Kniha obsahuje autentické reportáže přímo od těch, kteří se účastnili bojů. Jedná se o zpravodaje British Broadcasting Company, je tedy přirozené, že v *Invasi* převažují svědectví britských válečných reportérů – např. Roberta Barra, Desmonda Hawkinse, Patrika Smithe či Michaela Reynoldse.

Kronika líčí průběh operace vylovení v Normandii z roku 1944 a následnou porážku německých armád ve Francii, v Belgii, Holandsku i Německu, přičemž zprávy byly v knize seřazeny podle data skutečného vysílání a ne podle data vzniku. V závěrečném výčtu osob, jejichž záznamy, ať už psané či mluvené, byly stěžejními body rozhlasového vysílání BBC, je jako jediný Čech uveden Jiří Mucha.

V publikaci je zařazena Muchova reportáž o dobytí německého města Cáchy, ke kterému došlo 17. října 1944. V kapitole „Bitva o Cáchy: Jsme národ odsouzený k smrti“ Mucha detailně popsal oblehání německých bunkrů, poničené město a jeho ztrápené obyvatele, kteří se nemodlili k ničemu jinému než k definitivnímu skončení bojů a otázka německví nebo Hitlerovy Říše pro ně nebyla směrodatná. Spojeneckou armádu proto nevíтали s opovržením, ale naopak s vděkem. Dokonce jim vyčítali, proč město neosvobodili dříve. „To bylo hledisko, které vás ohromilo,“ psal reportér. „Tohle byl lid německého města okupovaného Spojenci... plakal hysterickou radostí nad kouřícími troskami svých

---

<sup>127</sup> KOCOUREK, Milan. *Volá Londýn: historie českého a slovenského vysílání BBC: (1939-2006)*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. s. 28

<sup>128</sup> KOCOUREK, Milan. *Volá Londýn: historie českého a slovenského vysílání BBC: (1939-2006)*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. s. 27

<sup>129</sup> HAWKINS, D. *Invase*. Vyd. 1. Praha: Sfinx, 1947. s. 178

domovů. (...) Nikdo nedovede nenávidět a proklínat tak žalostně jako Němci, a tito lidé byli až zelení nenávisť k nacistům. (...) To byl zlom národa, který pět let sázel na špatnou kartu.“<sup>130</sup>

*Invase* obsahuje mnoho autentických fotografií. Na jedné z nich je na straně 181 zachycen sám Mucha, jak se zdraví s obyvateli, kteří přežili bombardování Cách.

### 3.4.5 New Writing, Daylight

Krátce poté, co se Mucha usídlil v Londýně, se seznámil s básníkem Johnem Lehmannem,<sup>131</sup> který vydával časopis *New Writing* a almanach *Daylight*. Spisovatel, jenž v anglické literatuře pomáhal prosadit modernismus, Muchu do obou redakcí přijal. *New Writing* vycházel od roku 1936 sice jen dvakrát ročně, specializoval se ale na mladé autory, jejichž tvorba byla pro tradiční literární časopisy příliš odlišná. Ve svém manifestu se důrazně distancoval od fašismu. Almanach *Daylight* byla oproti němu mladší tiskovina – Lehmann ji vytvořil až v roce 1941 ve spolupráci s českými autory pobývajících v exilu. Do periodika přispívali Rex Warner, David Gascoyne, Stephen Spender nebo Egon Hostovský.<sup>132</sup>

Kvůli nedostatku papíru se však obě vydání sloučila a nadále vycházela pod názvem *New Writing & Daylight* až do roku 1946, kdy podle autorky Muchovy biografie Jolany Šopovové skončila i Muchova aktivní spolupráce.<sup>133</sup> První sloučené číslo, které vyšlo v roce 1942, uveřejnilo překlad povídky *Psychologie nadporučíka Knapa*<sup>134</sup>. V úvodníku Lehmann Muchovi také poděkoval za neúnavnou asistenci při vytváření časopisu. „I should like to express my thanks to M. Jiří Mucha for the tireless assistance he has rendered me in connection with the foreign contributors.“<sup>135</sup>

---

<sup>130</sup> HAWKINS, D. *Invase*. Vyd. 1. Praha: Sfinx, 1947. s. 178

<sup>131</sup> John Lehmann (1907 – 1987), anglický básník a novinář. Spolu s Virginií a Leonardem Woolfovými založil nakladatelství Hogarth Press, později zřídil vlastní vydavatelství John Lehmann Limited.

<sup>132</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 96

<sup>133</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 97

<sup>134</sup> Na Lehmannův popud Mucha následně vydal v roce 1945 celou knihu povídek s názvem *Problémy nadporučíka Knapa*.

<sup>135</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 97.

„Rád bych vyjádřil poděkování Jiřímu Muchovi za jeho neúnavnou asistenci při kontaktování a jednání se zahraničními dopisovateli.“

### 3.5 Jiří Mucha a jeho příspěvky do exilových periodik

Jednou z činností center československého zahraničního odboje byla publikace tiskových periodik a zahájení rozhlasového vysílání. Po vytvoření Československého národního výboru v Paříži se orgánem tohoto výboru stal týdeník Československý boj. Jeho příloha vycházela pod názvem Čechoslovák v Anglii, ta se později transformovala do týdeníku Čechoslovák.

Po kapitulaci Francie v roce 1940 se klíčovým střediskem československé žurnalistiky na Západě stala Velká Británie. Celkem zde vycházelo asi 23 časopisů<sup>136</sup>, jež publikovali jednotlivci stejně jako oficiální orgány. Příslušníci čs. emigrace se podíleli také na rozhlasovém vysílání BBC v angličtině.

Týdeník Čechoslovák se „stal tlumočnickem oficiální politické linie čs. exilové vlády v Anglii,“ a to během let 1940 až 1945.<sup>137</sup> Redigoval jej synovec dr. Edvarda Beneše Bohuš Beneš. Do toho listu posílal své příspěvky také Jiří Mucha, ale i fotografové Ladislav Sitenský a Erich Auerbach, Jiřina Jelinowiczová (dcera Karla Poláčka) nebo karikaturista Štěpán Roth.

Mucha psal do obou výše zmíněných důležitých periodik – do Československého boje v letech 1939 – 1940, zato do Čechoslováka přispíval po celou dobu války od roku 1940 do 1945.

Během svého vojenského pobytu ve francouzském táboře Agde sepsal v dubnu 1940 tři básně do sbírky *Z lyriky války*, do níž přispěli vojáci oddílu první československé brigády<sup>138</sup>. Sbírkou byla otevřena Muchovou básní „Poledne“,<sup>139</sup> v níž srovnává kontrasty okolní přírody a válečného utrpení.

---

<sup>136</sup> Např. Mladé Československo, Nová svoboda, Československá žena, Pracující žena. Největší prestiž mezi vojenskými časopisy měl list Naše noviny, který byl založen v roce 1940 na britské lodi Neuralia při evakuaci čs. jednotek z Francie do Velké Británie. HRONEK, J. *Od porážky k vítězství: Český novinář v emigraci*. Praha: Práce, 1947. s. 116 - 117

<sup>137</sup> BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A., RUTTKAY F. *Dějiny československé žurnalistiky. Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988. s. 272

<sup>138</sup> Jednotlivé básně z této sbírky se objevovaly v týdeníku Čechoslovák.

<sup>139</sup> *Z lyriky války*. Anglie: Archivní oddělení čs. brigády, 1947. s. 7



V obdobném stylu se nese také báseň „Cvrček“, v níž se steskem vzpomíná na běžné věci, které dřív dělal, ale kvůli válce už tak nemůže činit, jako například smát se s dívkami či popíjet dobré víno. Ani v básni „Na horách roste koniklec“ neopouští přírodu a vyznává se z jejích krás, přičemž do kontrastu staví všudypřítomnou smrt, která se „po špičkách plouží.“<sup>140</sup> Sbírka *Z lyriky války* však neměla u recenzentů<sup>141</sup> přílišný úspěch. Těžko však říct, zdali vůbec nějaké ambice měla, nebo šlo zkrátka jen o to, aby se ztrápená mysl vojáků odreagovala nějakou činností.

Menší aktivitu vyvíjel Mucha také v týdeníku *Nové Československo*, které vycházelo v letech 1943 – 1944. Tam v srpnu a v prosinci 1943 zaslal články „Čechoslováci v poušti“<sup>142</sup> a „Léto 1939“<sup>143</sup>. Jeho jméno se objevilo i v deníku československé jednotky na Středním východě s názvem *Zpravodaj*, jenž vycházel v rozmezí let 1940 – 1943. Zveřejnil tam zprávu<sup>144</sup> o vypálení Lidic v červnu 1942, v níž žádá spojenecké armády o spravedlnost pro lidické obyvatele a o potrestání tohoto zločinu.

### 3.5.1 Československý boj

Ani přes probíhající válku Muchova žurnalistická činnost neztratila na intenzitě. Např. první příspěvek do Československého boje se objevil už 7. října 1939. Jmenoval se „Rukojmí“<sup>145</sup> a vzpomínal v něm na svou poslední návštěvu v Čechách: „To byly Čechy letos v srpnu. Na vsích a ve městech smutné matky a ženy, kterým muže odvedli Němci na práci daleko na sever. Těch sto tisíc mužů odešlo do Němec jako rukojmí ... a tam nyní čekají na svůj osud.“

---

<sup>140</sup> *Z lyriky války*. Anglie: Archivní oddělení čs. brigády, 1947. s. 19

<sup>141</sup> Například Václav Černý v Kritickém měsíčníku tuto sbírku amatérské poezie v roce 1947 ztrhal. Ačkoliv ve svém článku „Česká beletrie emigrační“ (1947. roč. 8. s. 8) přiznal exilové literatuře nemalé zásluhy (předně co se rozhledu a svobody psaní týče), konkrétně na poli exilové poezie ale pozitiva nenašel. Verše *Z lyriky války* označil za „naivní, sentimentální, stýskavé či tamtamové“ a jejich jediný smysl spatřoval v tom, že vojákům ulevily v těžké životní situaci. Význam básní je podle něj ale pro další účely vyčerpán.

<sup>142</sup> MUCHA, J. Čechoslováci v poušti. *Nové Československo*. 14. 8. 1943. roč. 1943. č. 32. s. 9.

<sup>143</sup> MUCHA, J. Léto 1939 In Vánoční čtení. *Nové Československo*. 23. 12. 1943. roč. 1943. č. 50 – 51. s. 2

<sup>144</sup> MUCHA, J. *Zpravodaj*. 28. 10. 1942. roč. 3. č. 264. s. 7.

<sup>145</sup> MUCHA, J. Rukojmí. *Československý boj*. 7. 10. 1939. roč. 1. č. 24. s. 2.

Ke konci října, 21. a 28. napsal dva články do rubriky „Pařížského týdne“,<sup>146</sup> jeden byl bez konkrétnějšího názvu. „Sbírá se československé vojsko. Brzy se naplní naše tábory a ucítíme ve svých rukou zbraň. Konečně budeme zase státí proti svému nepříteli jako muži, a ne jako němí, hrůzou zachvácený pozorovatel, který nesmí odporovat. Budeme bojovat o samostatnost,“ píše v prvním článku „Samostatnost“.<sup>147</sup> O týden později napsal: „Slavíme 28. říjen – dvacet let svobody – nám zcela mladým často splývá s pojmem narození, protože od té chvíle začal náš opravdový život. Naše generace jako by byla přišla s republikou.“

K podobnému tématu se vrátil ještě 4. listopadu, kdy vyprávěl o uctění památky neznámého vojína, která probíhala zároveň v den skromné oslavy státního svátku 28. října. „Žijeme dosud ve vzpomínce na oslavy 28. října. Jak to rychle uběhlo – i těch dvacet let minulo jako trochu vody v potoce! A dva měsíce války také. (...) Seina stoupala den za dnem, Pařížané se na velkou vodu nezlobí, i když je zebe do nohou. Mnou si ruce, že Hitlerovi nateče do Siegfriedovy linie“<sup>148</sup>.<sup>149</sup>

Věnoval se také překladům, o čemž svědčí článek „Epitaf válečníkův“<sup>150</sup> od Kong-Fu-Tseho ze 4. listopadu 1939.

V lednu 1940 ve článku „Zemřel Joža Úprka“<sup>151</sup> vzpomněl na postavu lidového malíře z Hroznové Lhoty. Ten se znal např. s Alfonsem Muchou. Dle Muchy se na jeho pohřbu sešlo celé Slovácko. „Na Slovácku ho znali od domu k domu,“ psal Mucha. „Přišli jste do stavení a již se na vás smály se stěny jeho obrázky.“

Ani v tomto periodiku se nevzdal poezie a napsal např. báseň „Modlitba“.<sup>152</sup> Nevynechal ani jemu blízké hudební téma - Česká hudba v emigraci dvou století z 3. května 1940. „Jména Mysliveček, Benda, Rejka, Dušek, Bixi jsou zapsáni v dějinách

---

<sup>146</sup> MUCHA, J. Pařížský týden. *Československý boj*. 21. 10. 1939. roč. 1. č. 26. s. 2.

<sup>147</sup> MUCHA, J. Pařížský týden. *Československý boj*. 28. 10. 1939. roč. 1. č. 27. s. 4.

<sup>148</sup> Německé obranné pásmo ležící na hranici s Francií.

<sup>149</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 265. MUCHA, J. 28. 10. 1939. roč. 1. č. 27. s. 3

<sup>150</sup> MUCHA, J. Epitaf válečníkův. *Československý boj*. 4. 11. 1939. roč. 1. č. 28. s. 6.

<sup>151</sup> MUCHA, J. Zemřel Joža Úprka. *Československý boj*. 19. 1. 1940. roč. 2. č. 2. s. 1.

<sup>152</sup> MUCHA, J. Česká hudba v emigraci dvou století. *Československý boj*. 15. 3. 1940. roč. 2. č. 10. s. 9.

hudby, aniž by kdo ve skutečnosti věděl, že se jednalo o Čechy. Je nutno znovu a znovu opakovat to, co jsme jako Češi přinesli v hudbě, malířství, literatuře a filosofii Evropě a jejímu duchu.“

V pozdějších textech se ale Mucha soustředil zejména na líčení svých zážitků ze vstupu do vojenského života. Byl také autorem tří povídek *Berenice*, *Srdce na Orianě* a *Brigantina Agatha*, jež vyšly pod jednotným názvem *Vojákovy sny*. Svůj kritický postoj k poměrům v Agde vylíčil v povídce *Švejkův syn*. Ta ale byla natolik kritická, že ji v Československém boji neotiskli.<sup>153</sup>

„Táborem vanul ostrý severák, zdvihající oblaka řezavého prachu, která se drala do baráků a roztrhaných vojenských kabátů. (...) Vítr podfukoval i latríny, trčící na čtyřech vysokých kůlech nad nerovným okolím, a odnášel si odtud směrem ke kuchyni trofej nepopsatelného zápachu. Několik zimomřivých postav zasypávalo věčnou louží uprostřed tábora, kde stála zelená voda a nezmizela ani za největšího vedra. (...) Hemžila se nesčetnými komářími larvami chtivými života. Věčnou louží bylo marné zasypávat.“<sup>154</sup>

### 3.5.2 Čechoslovák (The Czechoslovak)

Časopis Čechoslovák vycházel během druhé světové války v Londýně a byl určen nejen Čechům a Slovákům žijícím v zahraničí, ale byl tiskovým orgánem prozatímní exilové vlády, což z něj činilo hlavní periodikum čs. odboje na západě. Jeho první číslo vyšlo 16. října 1939. Šéfredaktorem listu byl synovec prezidenta Beneše Bohuš Beneš, periodikum se tedy názorově přiklánělo hlavně k exilovému prezidentovi. V roce 1941 se začal orientovat také na vedlejší publikační činnost a vydával tzv. Politickou knihovnu Čechoslováka, kde jako první vydal Benešovu knihu *Demokracie dnes a zítra*.

Benešova synovce v postu šéfredaktora později ho vystřídal bývalý velvyslanec Josef Hejret.<sup>155</sup>

<sup>153</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 288

<sup>154</sup> MUCHA., J. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. s. 288

<sup>155</sup> DEJMEK, J. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata. Část druhá, Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. s. 562

### 3.5.3 Texty Jiřího Muchy v časopisu Čechoslovák

Do časopisu Čechoslovák začal Jiří Mucha přispívat v červenci 1940 po přesunu z Francie do Velké Británie. Jako stálý dopisovatel pracoval až do roku 1945. Příspěvky do tohoto periodika tvořily stěžejní pilíř Muchovy žurnalistické práce ve válečném období.

Jako první příspěvek časopis otiskl článek „Náš stanový tábor“,<sup>156</sup> v němž popsal návštěvu dr. Edvarda Beneše mezi vojáky.

Jeho počáteční příspěvky měly charakter osobních reflexí, v nichž se vyrovnával s odchodem z vlasti, s válečnými změnami a se smrtí své mladé manželky Vítězslavy Kaprálové. Formou dopisu „Nepoznala bys mne“<sup>157</sup> jí adresoval text o novém životě ve vojenském táboře v Anglii: „Má drahá, je ze mne pravý Tommy, až na toho lvíčka na čepici, představ si, že mám další anglické uniformy, zbrusu nové. (...) Nová země se ti tedy líbí, jak píšeš. Mně také, již proto, že jsi se mnou. Musíme držet pohromadě, když je nás méně. Jinak by člověku bylo tak úzko.“

V dalším článku z 9. května 1941 „Talitha Kumi“<sup>158</sup> vzpomínal na smrt Kaprálové takto: „Zatímco před chvílí byli v místnosti dva, zůstal z nich pouze jeden, skláněl se nad bílým lůžkem, pohlížeje upřeně do očí, které se již nepohnuly. Smrt, smrt, bubnovalo to v jeho spáncích, ale nebylo lze jí zachytit.“

Další příspěvky měly většinou formu sloupku, glosy či reportáže a zabývaly se převážně příběhy čs. vojáků v zahraničních armádách. Čechoslovák jako první otiskl dvě povídky z tehdy chystané publikace *Problémy nadporučíka Knapa*, které později vyšly v roce 1945 v nakladatelství Hogarth Press. Jednalo se o povídky „Překážky“<sup>159</sup> a „Pohřeb.“<sup>160</sup>

Z Muchových článků je však patrné, že ani ve válečném období nezanevřel na kulturu – i nadále o hudbě a literatuře přemýšlel, polemizoval o nich a poskytoval čtenářům

<sup>156</sup> MUCHA, J. Náš stanový tábor. *Čechoslovák*. 2. 8. 1940. roč. 2. č. 31. s. 1

<sup>157</sup> MUCHA, J. Nepoznala bys mne. *Čechoslovák*. 30. 8. 1940. roč. 2. č. 35. s. 8

<sup>158</sup> MUCHA, J. Talitha Kumi. *Čechoslovák*. 9. 5. 1941. roč. 3. č. 19. s. 1

<sup>159</sup> MUCHA, J. Překážky. *Čechoslovák*. 13. 11. 1942. roč. 4. č. 16. s. 1

<sup>160</sup> MUCHA, J. Pohřeb. *Čechoslovák*. 26. 2. 1943. roč. 5. č. 9. s. 1

nejčerstvější informace. O tom svědčí např. jeho text „Cesta zpátky“<sup>161</sup> ze 14. února 1941, kde upozorňuje na publikaci dvou knih Jaroslava Vrchlického, které vydal Evropský literární klub v Praze. Jednalo se o díla *Damoklův meč* a *Strom života* a předmluvu k nim napsal František Halas. „Dokonalost Vrchlického rýmu je škola, kterou nutně musí projít každý, kdo se o rým pokouší sám. Naleznete tam vše. Začtěte se do jeho stránek a prožijte kus naší klasiky, perlivé, zlatem lemované, překypující bohatstvím.“

V recenzi „Anglická četba“<sup>162</sup> na básnickou sbírku *The Oxford Book of Poetry* čtenářům přibližuje anglickou mentalitu a poesii. „Až prožijete na všech těch stránkách, o kterých jsem vám mluvil, lyriku, romantismus a dokonalost formy anglické literatury, uvidíte širokým oknem do domovů, ve kterých jste se možná dosud nevyznali a poznáte, že anglické srdce je stejně citlivé, jako kterékoliv jiné, jenže jeho citlivost se dovede podřizovati přísným požadavkům umění, které z letného pocitu tvoří skutečnost odolávající času.“

V článku „Objevujeme staré pravdy“<sup>163</sup> doporučuje čtenářům Kulturní zápisník, jenž poskytoval informace o kulturním dění podmaněné Evropy. Ve třetím roce exilu vychází květnové dvojčíslo, „které přináší překlady z nejnovější francouzské poesie pořázené Karlem Brušákem a Viktorem Kripnerem. Je to přímo malá antologie z básníků Supevielle, Pierre Emmanuel, Audiberti, Éluard, Aragon, Breton.“

Francouzským básníkům věnoval Mucha i článek „Básníci francouzského adventu“<sup>164</sup>, v němž avizuje vydání sbírky *Brocéliande* Louise Aragona. Vyšla tehdy ve Švýcarsku v edici *Les Poetes des Cahiers du Rhône*. Doporučuje také dílo Pierra Emmanuela, který „verš za veršem, buduje mocný obraz viny, utrpení a ponížení.“

Nad údělem poezie ve válce se však Mucha zamyslel už v roce 1941 ve stejnojmenném textu „Poesie ve válce“<sup>165</sup>. „Nejlepší básně o válce byly napsány před válkou, nebo po ní. Za války básník jen hledí s otevřenými očima, bojuje, trpí jako ostatní,

---

<sup>161</sup> MUCHA, J. Cesta zpátky. *Čechoslávák*. 14. 2. 1942. roč. 3. č. 7. s. 5

<sup>162</sup> MUCHA, J. Anglická četba. *Čechoslávák*. 21. 2. 1941. roč. 3. č. 8. s. 1-2

<sup>163</sup> MUCHA, J. Objevujeme staré pravdy. *Čechoslávák*. 26. 6. 1942. roč. 4. č. 26. s. 8

<sup>164</sup> MUCHA, J. Básníci francouzského adventu. *Čechoslávák*. 6. 4. 1944. roč. 6. č. 14. s. 7

<sup>165</sup> MUCHA, J. Poesie ve válce. *Čechoslávák*. 25. 4. 1941. roč. 3. č. 17. s. 8

hraje si s nadějí a mluví o jiných věcech, důležitějších, protože o dnešku již domluvil včera, kdežto zítřek teprve přijde.“ Téma válečné poesie se držel také v článku „Odrasy na hladině“, kde referuje o knize Louise MacNeiceho *Plant And Phantom*, která se pokouší zachytit válku ve verších, ale přiliš se jí to nedaří. „Řekl bych, že je to pokus o svědectví o tom, jak válka ovlivnila jeho slovník, jeho schopnost vidět každodenní události.“<sup>166</sup>

Mucha nezapomněl sledovat ani umělecké ambice svých přátel. Např. v článku „Hudba“<sup>167</sup> upozornil na dva únorové koncerty Bohuslava Martinů<sup>168</sup> ve Wigmore Hallu. První večer byl tehdy věnován premiéře skladbě z roku 1942, kterou napsal Martinů v USA, a během druhého koncertu se představila Londýnská filharmonie, jež přehrála symfonii Antonína Dvořáka *Z nového světa* nebo předehru k *Prodané nevěstě* od Bedřicha Smetany. V Českoslováku Mucha uveřejnil také pozvánku na výstavu svého nejlepšího přítele a někdejšího spolubydlícího malíře Rudolfa Kundery. Jednalo se o článek „Malíř Rudolf Kundera“.<sup>169</sup>

Mnohé kulturní aktuality byly spjaty se současnou válečnou situací a s čs. vojáky. V článku *Vojenská výstava* upozornil na výstavu fotografií z Anglie a Francie: „Všichni hosté se zapisují do knihy prvního praporu (...) několik dětí anglického obyvatelstva odevzdává paní Churchillové kytici žlutých narcisů.“<sup>170</sup>

V textu „První číslo *Vojenských rozhledů*“<sup>171</sup> zase upozorňuje na nový měsíčník *Vojenské rozhledy*, který je pokračovatelem stejnojmenného čtrnáctideníku vycházejícího po celou dobu trvání Československé republiky. Časopis pod vedením Karla Lukase se zabýval vojenskou teorií. „Má být informačním i diskusním listem, který by umožňoval jednotlivcům udržovat krok s vývojem válečné techniky. (...) První číslo obsahuje proslov prezidenta Beneše *Do nové práce*.“

---

<sup>166</sup> MUCHAJ, J. *Odrasy na hladině*. *Čechoslovák*. 16. 5. 1941. roč. 3. č. 20. s. 7.

<sup>167</sup> MUCHA, J. *Hudba*. *Čechoslovák*. 5. 3. 1943. roč. 5. č. 10. s. 6.

<sup>168</sup> S českým hudebním skladatelem se Mucha stýkal během svého někdejšího pobytu v Paříži.

<sup>169</sup> MUCHA, J. *Malíř Rudolf Kundera*. *Čechoslovák*. 26. 1. 1945. roč. 7. č. 4. s. 7.

<sup>170</sup> MUCHA, J. *Vojenská výstava*. *Čechoslovák* 25. 4. 1941. roč. 3. č. 17. s. 6

<sup>171</sup> MUCHA, J. *První číslo Vojenských rozhledů*. *Čechoslovák*. 10. 4. 1941. roč. 3. č. 15. s. 7

Prostřednictvím textu „Pohřbené tváře“<sup>172</sup> vzpomíná na svého známého, sochaře Karla Vogela, jemuž německé bomby při náletu zničily ateliér v Chelsea č. 38. „V jeho práci je zachycená silná, hluboká myšlenka. Měl jsem Sedící dívku (socha, pozn. autorky) dlouho na svém stole a díval jsem se na ni s nesmírnou úctou.“

Ačkoliv se Mucha pohyboval již mnoho let v zahraničí, vždy hrdě hlásal příslušnost k českému národu. Češství a vzpomínky na rodnou vlast se v jeho textech objevovaly často. V Českoslováku to byl konkrétně článek „Mluvte česky!“<sup>173</sup> z února roku 1941, v němž nabádá Čechy, aby zbytečně nepoužívali germanismy a drželi se své mateřštiny. „Mluvte česky i při úředních záznamech, hlášeních apod., dbejte, abyste psali správně česky,“ napsal.

V obsáhlejší sloupku „Naše krev je doma“<sup>174</sup> rozvíjel úvahy nad rodnou vlastí: „Naši nejlepší lidé, naše nejčistší krev je doma. Žije, roste, vyvíjí se, nabývá moudrosti a nám schází styk s jejím proudem. Proto je nutno odposlouchávati, co se doma děje, jak žijí a hlavně jak myslí. A abychom ladili své myšlení na podobnou melodii, kterou zní jejich myšlení. Jinak odplujeme jiným směrem, to je vždycky nebezpečí emigrace.“ Jak je vidět, Mucha se obával, aby po odjezdu z Česka neztratil kontakt s myšlením a vývojem tamních obyvatel. V článku „Krajané“<sup>175</sup> navíc poukazuje na rozesetí Čechů po celém světě. „Jsou krajané domáci, dočasní, krajané vojáci, které najdete na místech, kde byste se jich nejméně nadáli.“ „Vomáčka v. Cassino“<sup>176</sup> zase popisuje Muchovy zkušenosti o shledání vojáků na frontách, na ulicích, v restauracích nebo během útoku. „Bylo to před měsícem, na italské frontě. (...) 'Ty jsi z Čech?' (...) Zvykl jsem si na tyhle rozhovory, které začínaly vždycky stejně.“ Článek „Bratřiči“ pokračuje ve stejném stylu – popisuje totiž, jak je obvyklé, když se v každé armádě objeví alespoň jeden Čech. „Myslíte, že to není divné, když i v Šanghaji měli malý oddíl s vlastním důstojníkem v Mezinárodní koncesi?“<sup>177</sup>

---

<sup>172</sup> MUCHA, J. Pohřbené tváře. *Čechoslovák* 28. 2. 1941. roč. 3. č. 9. s. 9

<sup>173</sup> MUCHA, J. Mluvte česky!. *Čechoslovák* 14. 2. 1941. roč. 2. č. 7. s. 5

<sup>174</sup> MUCHA, J. Naše krev je doma. *Čechoslovák* 7. 3. 1941. roč. 3. č. 10. s. 1

<sup>175</sup> MUCHA, J. Krajané. *Čechoslovák* 28. 1. 1944. roč. 6. č. 4. s. 1

<sup>176</sup> MUCHA, J. Vomáčka v. Cassino. *Čechoslovák* 5. 5. 1944. roč. 6. č. 18. s. 1

<sup>177</sup> MUCHA, J. Bratřiči. *Čechoslovák* 3. 12. 1943. roč. 5. č. 49. s. 1

Hlavním a nejobsáhlejším tématem Muchových článků v Českoslováku jsou reportáže z vojenského života. Popsal v nich, jak to fungovalo v armádě, s čím se musely posádky potýkat na frontách. Např. v textu s názvem „Asfalt“<sup>178</sup> vysvětluje: „Lidem se zdá jízda vojenských transportů krajinou stejně nepochopitelnou jako lezení brouků po stéblech trávy. Ujedou 50 mil, obrátí se, jedou zpátky a pak zase jinam 50 mil. Naše armáda je motorizovaná, běhá celá na čtyřech a více kolech. Není vůbec nic lehkého přemísťovat jednotky, hlavně neznáte-li terén. A přší-li vám do tváře, fouká-li vítr a v zatáčkách to klouže...“

V záznamu „Čs. Souvenirs princezně Elizabeth“<sup>179</sup> z 10. dubna 1941 podal svědectví o setkání čs. vojáků s anglickou princeznou Elizabeth. „Druhý den poslali vojáci princezně Elizabeth album s fotografiemi čs. armády a dopis, ve kterém doufají, že po válce připomenou princezně vděčnou čs. armádu, jíž britské spojení umožní cestu domů do svobodné republiky.“

Prostřednictvím „Špalíčku vojenských písní“<sup>180</sup> zase ocenil vydání zpěvníku *Malý špalíček písní čs. vojáků v Anglii*, který podle Muchy vyjadřoval vojenský život ve všech jeho složkách. „Říká se, že Španělé, když mají hlad, se smějí. O Čechách se zase říká, že si zpívají stále, ať se to hodí, nebo ne. U armády, na vojně, se to však hodí opravdu. Zpívá se při pochodech. Zpívá se při práci, když se člověk na chvíli zastaví a jen tak pro svoji vlastní radost a ukrácení pracovního času si zazpívá.“

Pod hlavičkou Českoslováka vydal Mucha v červnu 1941 také krátkou novelu *Ugie a cesta na konec světa*, s níž zvítězil v literární soutěži, kterou časopis tehdy pořádal. Mucha sepsal příběh na základě zkušeností z jara 1941, těsně po bombardování Coventry. Se skupinkou vojenských přátel dostali na pár dní dovolenkou propustku, a tak se rozhodli vydat za dobrodružstvím. „Největším nebezpečím války je vedle kulometu seschnutí duše. Vyčerpání pramenů radosti a rozmarnosti, zúžení existence na otázku jídla a spaní, zapomenutí na příčiny přítomnosti v boji a znechucení. Věci, které musíme,

---

<sup>178</sup> MUCHA, J. Asfalt. *Čechoslovák*. 21. 2. 1941. roč. 3. č. 8. s. 5

<sup>179</sup> MUCHA, J. Čs. „Souvenirs“ princezně Elizabeth. *Čechoslovák*. 10. 4. 1941. roč. 3. č. 15. s. 7

<sup>180</sup> MUCHA, J. Špalíček vojenských písní. *Čechoslovák*. 10. 4. 1941. roč. 3. č. 15. s. 8



netěší,<sup>181</sup> vysvětlil Mucha důvod cesty. *Ugie a cesta na konec světa* pojednává o místech, kam se skupina dostala, co tam zažila a vyvrcholí dokonce odhalením tajné německé vysílačky v jednom z rozpadlých domů ve Skotsku.

Od roku 1943 se Mucha čtenářům pravidelně hlásil z různých států a kontinentů – Egypt, Indie, Arábie, Afrika. Z této doby pochází příspěvky „Na arakánské frontě“ (popsal strasti burmské fronty a nebezpečí džungle v Čitakongu), „V neznámé Arábii“ (Nepál poskytl Spojencům nejlepší vojáky Ghurky, kteří se do Indie hlásili jako dobrovolníci), „Guerilla“ (o partyzánských akcích v impihalské džungli), „Hlídka“ (o strážích v protiiperitovém plášti) nebo „Z afrického deníku“ (zážitky z Alžíru).

Z této doby pocházely také odlehčené reportáže, v nichž nastínil kulturní zvyky domorodých obyvatel, případně jak se s novým okolím sžívají samotní vojáci a vykreslil, jak se ve volném čase zabavují – např. „V poušti tančili besedu“.<sup>182</sup> „V Egyptě veliký tábor – děvčata z Cypru, Anglie, z Palestiny, z Řecka z Egypta, ze Sýrie, z Jugoslávie, Francie, prostě všechna možná děvčata jsou tam a mezi nimi děvčata Československá. (...) Montují motory, opravují rychlostní skříně, rádia, pumpy, patlají se v oleji a chodí v kalhotách. (...) Tak proč by si někdo nezatančil Besedu v poušti, když ho k tomu okolnosti dohnaly.“ V Káhiře roku 1944 byl zase svědkem národního arabského tance jménem zigr: „Proč Tauchida neshodí závoj, tázal se někdo. Ano, Tauchido, závoj pryč! A jako když vánek odnese stín oblaků z bílého města, snesl se stříbrný závoj z jejích ramen a zůstal ležet bezvládně na zemi a hudebníci udeřili na široký, plochý buben.“<sup>183</sup>

Z profesního hlediska byl určitým novinářským přínosem text „Jak se dělá reportáž“<sup>184</sup>: „Každý krok vojska sledují novináři v celém houfu a nedají pokoj ve dne ani v noci. Představte si, že celé britské impérium chce vědět, co a jak se děje právě v tu a v tu hodinu, že to impérium je vlastně sta tisíce matek a otců, žen nebo sourozenců, kteří v té nebo oné bitvě mají své lidi, a pro ně je každá podrobnost osobní zprávou.“

---

<sup>181</sup> MUCHA, J. *Ugie a cesta na konec světa*. Londýn: Čechoslovák, 1941. s. 8

<sup>182</sup> MUCHA, J. V poušti tančili besedu. *Čechoslovák*. 24. 12. 1943. roč. 5. č. 52. s. 1

<sup>183</sup> Káhira 1944

<sup>184</sup> MUCHA, J. Jak se dělá reportáž. *Čechoslovák*. 11. 6. 1943. roč. 5. č. 24-25. s. 1

Na jak daleká a zvláštní místa se dostal Mucha při svých zpravodajských cestách, poukázal mimo jiné článek „Čunking“<sup>185</sup> ze září 1943. Autor popsal odlehlé čínské město Čunking, které leží daleko v lesích, zcela odříznuté od civilizace. Autor se podivil nad tím, že v samém srdci této vesnice leží české velvyslanectví, k němuž se lze dostat pouze na koni. „Stačilo, abyste opustili zdi města, a ocitáte se ve středověku a nedovedete si představit, že zde naleznete vyslanectví jakéhokoliv státu – tím méně našeho,“ napsal Mucha.

V roce 1944 se pod Muchovým jménem v Českoslováku objevovaly oznámení o vítězství spojeneckých armád. Texty „Čs. letci přistáli ve Francii“<sup>186</sup> „Osvobozená Paříž“<sup>187</sup> a „Byli zde letci“<sup>188</sup> svorně popisují události končící války. Např. návrat letců do vlasti vylíčil takto: „Vrátili se špinaví, nemytí, s dvoudenním vousem, ale každý si něco přivezl na památku. Jeden ukazoval čtyřlístek, který utřhl na mezi, jiný dovezl dvě lahve cognacu, ten zase francouzské peníze. (...) Opravdové květiny, z Francie, nebo opravdové víno, říkali, protože to byla pro každého velká událost, na kterou čekali čtyři roky.“ Mucha se osobně stal i svědkem osvobození Paříže, o němž referoval: „Tak jsem ji tedy znovu uviděl, Paříž. Slunečnou, rozzářenou, krásnější než kdy předtím, s barevnými praporky visícími z každého okna a nad každou ulicí. O návratu do Paříže lze napsat celou knihu.“ Následky bojů a leteckého bombardování se však z nově svobodné země jen tak nevytratily. „Projetí napříč Francií znamená stopovat přítomnost spojeneckého letectva od města k vesnici. Zničené nádraží u Poitiers, rozbořená muniční továrny u Toulouse, mosty v Tours. Bombardování Orleanse.“ Mucha se v textech o letcích zmiňoval často, vždyť i on sám měl s touto hodností zkušenost. Letecké příběhy, ve kterých šlo o život („Nebezpečné dobrodružství ve Francii“), však nahradily pozitivní zážitky z přicházejícího konce války jako v textu „Letecké maturity“.

---

<sup>185</sup> MUCHA, J. Čunking. *Čechoslovák*. 15. 10. 1943. roč. 5. č. 42. s. 1

<sup>186</sup> MUCHA, J. Čs. Letci přistáli ve Francii. *Čechoslovák*. 7. 7. 1944. roč. 6. č. 27. s. 1

<sup>187</sup> MUCHA, J. Osvobozená Paříž. *Čechoslovák*. 22. 9. 1944. roč. 6. č. 37. s. 5

<sup>188</sup> MUCHA, J. Byli zde letci. *Čechoslovák*. 15. 12. 1944. roč. 6. č. 49-50. s. 1

„Nebezpečí ve Francii“<sup>189</sup> napsal o Velikonocích v roce 1941, tedy zkraje války: „Četař Jiří M. vyslán na ofenzivní hlídkovou službu nad francouzským obsazeným územím, byl napaden 4 Messerschmitty – 109. (...) Četaři Jiřímu M. se podařilo uniknout mezi kopečky k pobřeží, s prostřelenými křídly letadla a zraněnou pravou rukou.“ Přestože autorem je sám Mucha, své zážitky popsal ve třetí osobě.

V „Leteckých maturitách“<sup>190</sup> Mucha referoval o doplnění vzdělání těch, kteří nastoupili do armády příliš brzy a nestačili dostudovat. „Zkušební komise čs. školy ve Walesu odevzdala 26. m.m. vysvědčení dospělosti 11 příslušníkům našeho letectva, kteří dokončili své středoškolské studium během války.“ Mucha se domníval, že díky tomuto činu armáda poskytuje lidem nové možnosti a neklade jim zbytečné překážky.

S blížícím se koncem války zveřejnil Mucha některá nová válečná svědectví. Např. „Alžírské procesy“<sup>191</sup> nebo „Gestapo v Bruselu“<sup>192</sup> pojednávaly o nepatřičném zacházení s vojenskými zajatci. „Mluvil jsem tehdy v Alžíru s jedním z našich vojáků, který se právě vrátil. Poměry v táboře Hadjert M'guil byly strašné. Internovaní byli při každé příležitosti bití obušky a holemi do bezvědomí, byli týráni v samovazbě,“ popsal Mucha výpověď jednoho ze zajatých.

V dalším svědectví referoval o vyklízení pozůstatků sídla německého gestapa. „Již to, že bylo gestapo na nejkrásnější třídě Avenue Loieuse, kde jsou tiché domy a stromořadí starých kaštanů, je samo o sobě krutou ironií. Ještě nedávno v jeho podzemí trpěli lidé. Dnes tu skupina britských vojáků vymetá prach. (...) V jedné místnosti měli na stole tři lebky. Mělo to budit ještě větší hrůzu.“

Svou činnost v Českoslováku Mucha zakončil článkem „Buchenwald“<sup>193</sup> ze 4. května 1945. Na několika odstavcích zde popsal, co našla americká armáda v jednom z největších koncentračních táborů Německa. Se čtenáři se podělil také o zážitek, kdy se setkal s přeživším československým vězněm, který mu vyprávěl svůj příběh. „Je to mladý,

---

<sup>189</sup> MUCHA, J. Nebezpečí ve Francii. *Čechoslovák*. 18. 4. 1941. roč. 3. č. 16. s. 4

<sup>190</sup> MUCHA, J. Letecké maturity. *Čechoslovák*. 6. 4. 1945. roč. 7. č. 14. s. 1

<sup>191</sup> MUCHA, J. Alžírské procesy. *Čechoslovák*. 31. 3. 1944. roč. 6. č. 13. s. 1

<sup>192</sup> MUCHA, J. Gestapo v Bruselu. *Čechoslovák*. 13. 10. 1944. roč. 6. č. 40. s. 1

<sup>193</sup> MUCHA, J. Buchenwald. *Čechoslovák*. 4. 5. 1945. roč. 7. č. 18. s. 3

nesmírně vyhublý technik z Prahy, s oholenou hlavou, propadlými tvářemi a neklidnými očima, které zírají z vyčnělých kostí. (...) Byl zatčen Gestapem v Praze (28. října 1943), pro poslouchání anglického rozhlasu a rozšiřování zpráv,“ napsal o něm Mucha. „Lidé okolo nás padali hladem, nemocí nebo ranami a strážcové stříleli každého, kdo nemohl dále. Přede mnou šel jakýsi Francouz, jménem Mallorand. Viděl jsem ho, jak upadl a z úst se mu řinula krev. Okamžitě přiskočil jeden z SS a zastřelil ho ranou s karabiny,“ sepsal Mucha věžňovo vyprávění.

### **3.5.4 Shrnutí působení Jiřího Muchy v Českoslováku**

Témata Muchových článků by se dala shrnout do několika kategorií. Ani v Českoslováku neopustil kulturní témata a stejně jako v Lidových novinách i ve válečné době referoval o literatuře a dalších druzích umění. Nevzdal se ani poezie a pokoušel se ji sám tvořit, přestože tak oproti klasickým sloupkům činil v menší míře. Články s kulturní tematikou však byly značně poznamenány válečnou situací, a přestože se počet pořádání kulturních akcí a kulturního dění ve válečném období snížil, nepřestával nad ním Mucha alespoň uvažovat a se svými úvahami čtenáře seznamovat.

Vzhledem k druhé světové válce však v exilovém periodiku dominovaly Muchovy příspěvky hlavně o zážitcích z fronty. Mucha byl všestranný člověk, a tak dokázal stejně podrobně informovat o útrapách vojáků, tak o jejich volném čase. Z osobní zkušenosti mohl posoudit prožitky vojáků z pěšího pluku, ale také praxi z leteckého sboru. Jeho články dokazují, že pojem češství pro něj neznamenal jen prázdné slovo – na svůj původ byl Mucha hrdý a poukazoval na něj kdykoliv mohl.

Domicily textů se často měnily – čtenářům se hlásil z Egypta, Arábie, Afriky, Alžírsko atd. Jak tedy výzkum ukazuje, Mucha patřil mezi novináře, kterým nestačilo o informaci referovat pouze zprostředkovaně. Chtěl být „u toho“, v samém ohnisku konfliktu, v centru akce a rodící se události. To byl patrně jeden z důvodů, proč i v období války tolik cestoval a během měsíce navštívil třeba i několik zemí najednou. Tato vlastnost, téměř až „novinářská posedlost“ účastnit se děje se táhne nejen napříč válečným obdobím, kdy přispíval do Českoslováku, ale celým Muchovým dílem.

Na základě autentických reportáží z vojenského života a díky jeho působení v BBC se dá jeho žurnalistická tvorba klasifikovat jako válečné zpravodajství.

## 4 Třetí republika a další poválečné události (1945–1948)

Velké změny na poli politiky přinesl Košický vládní program z 5. dubna 1945, v němž vláda oficiálně mj. deklarovala kulturní orientaci na Sovětský svaz. Dále se prohlášení vlády v XV. článku zabývalo uspořádáním poválečných poměrů v oblasti školství a dalších kulturních a osvětových útvarů. „Bude provedena důkladná očista v oblasti žurnalistiky, rozhlasu a filmu.“<sup>194</sup> Toto nařízení zřetelně určilo, za jakých podmínek mohou vycházet periodika na českém území. Kvůli podmínkám, které nově tisk musel splňovat, docházelo k jeho redukci a v roce 1945 tak v českých zemích vycházelo třicet jedna deníků.<sup>195</sup>

Poválečná společnost si kladla za cíl hlavní úkol – vybudovat novou republiku a zbavit se přitom všech kolaborantů a těch, kteří se podíleli na chodu protektorátního režimu. Společnost se revitalizovala a otevírala směrem do světa, a tak se do republiky dostávaly západní kulturní produkty jako např. snímky americké kinematografie. Ještě v lednu 1948 by se československá společnost dala označit za demokratickou. Zemi vedla demokraticky zvolená vláda, v níž byly zastoupeny strany odlišného smýšlení, na rozdíl od později nastolené diktatury jedné strany (po únoru 1948).

Během Třetí republiky ale začaly vznikat instituce, které řídily chod médií. Mezi takové se řadilo např. Ministerstvo informací, které mělo koncipovat nové uspořádání a organizaci veškeré mediální produkce, od periodického tisku přes rozhlas až po film atd. V jeho čele stál komunist a bývalý redaktor Rudého práva Václav Kopecký. Ministerstvo bylo rozděleno na několik částí, které spravovaly jednotlivé okruhy mediální produkce. Byly jimi tiskový, publikační, filmový a rozhlasový odbor. Ministerstvo mělo na starosti také centrální rozdělování novinového papíru.

Mezi klíčová mediální ustanovení patřil zákon č. 101/1947 Sb. definující postavení redaktorů. Každý žurnalista, který chtěl vykonávat svou práci, se musel povinně zaregistrovat do Ústředního svazu československých novinářů. Ještě předtím ale musela být

---

<sup>194</sup> KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas, televize, mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. s. 377

<sup>195</sup> KONČELÍK, J. VEČEŘA, P. ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 115

prověřena jeho bezúhonnost, což měla na starosti Komise pro očistu médií, která vstoupila do provozu 11. května 1945 a svou činnost ukončila v únoru 1946. V případě prokazaného provinění, se obviněným udělovala finanční pokuta nebo jim hrozil dočasný zákaz práce v oboru či dokonce řízení před Národním soudem.

Podle poválečných seznamů odsoudil Národní soud k trestu smrti sedm šéfredaktorů, další z nich byli souzeni mimořádnými lidovými soudy. Novinářská organizace vyloučila prostřednictvím očištné komise ze svého středu kvůli spolupráci s okupanty víc jak sto devět novinářů a čtyřicet z nich nesmělo práci vůbec dočasně vykonávat.<sup>196</sup>

#### 4.1 Vývoj událostí po Vítězném únoru 1948

Po úspěšném komunistickém puči se směřování republiky začalo odklánět od demokracie a vedlo k tomu, že se Československo od konce února 1948 postupně stávalo totalitním státem. Přispěl k tomu mimo jiné i Zákon o táborech nucené práce z 25. října 1948, který nová komunistická vláda kodifikovala a posléze uvedla do praxe. Zákon měl pravomoc poslat kohokoliv do komunistického koncentráku<sup>197</sup>, aniž by se mu dostalo řádného soudního řízení a prošetření jeho kauzy.

Bez oficiálního odůvodnění se obešel také zákaz kulturních, literárních, kulturně-politických a náboženských týdeníků a časopisů (např. Dnešek, Obzory, Vývoj, Katolík nebo Svobodný zítřek). Během roku 1948 byly postupně zastaveny všechny „nekomunistické, filosofické, nekonvenční, vědecké osvětové revue“<sup>198</sup> např. Akord, Archa, Divadelní zápisník, Doba, Kritický měsíčník, Kolo, Kytice, Listy, Český život, Moravskoslezská osvěta, Most, Růst či Vyšehrad.

Docházelo také k rušení veřejných a klášterních knihoven, jejichž exempláře byly spáleny v tzv. „svozech“ nebo byly vyřazeny do starého papíru.<sup>199</sup> První seznam takových

---

<sup>196</sup> BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 226

<sup>197</sup> Pracovně nápravné tábory (PNT), později pracovní tábory pro vězně (práce v dolech, kamenolomech).

<sup>198</sup> KRATOCHVÍL, A. *Žalují (II). Vrátil slovo umlčeným*. Vyd. 1. Praha: Česká expedice, 1975. s. 13

<sup>199</sup> O tomto vandalismu poprvé veřejně promluvil Jaroslav Seifert na druhém sjezdu Svazu československých spisovatelů v dubnu 1956 v Praze.

publikací určených k likvidaci vydali komunisté již 9. října 1948, přičemž se odhaduje, že v letech 1945-1955 došlo k destrukci více než 27 milionů knih.<sup>200</sup>

Nový režim provedl personální čistku v Syndikátu českých spisovatelů, odkud museli odejít Václav Černý, Prokop Drtina, Otakar Machotka, Ferdinand Peroutka, Václav Prokúpek, Jaroslav Žák a další. Avšak už v roce 1949 byla celá instituce proměněna a nahradil ji Svaz československých spisovatelů.

Po uvěznění nebo vyhazovu řady nekomunistických osob literárního světa v letech 1949–1952 nastaly čistky také v řadách komunistických umělců. Stalin poslal do Československa sovětské poradce, kteří pomáhali Státní bezpečnosti zřídit speciální útvar pro sledování nepřátel ve vlastní straně. To mělo za následek řadu lidských tragédií a sebevražd komunistických básníků (Konstantin Biebl), spisovatelů (Karel Teige) a umělců (Jiří Frejka, Saša Machov a další).<sup>201</sup>

Podle autora knihy *Žaluji* Antonína Kratochvíla se díky výše zmíněným faktům podařilo zamezit tomu, aby se v padesátých letech zrodilo jakékoliv významné literární dílo. Ti, kteří odmítli s nedemokraticky zvolenou organizací spolupracovat, ze scény buď dobrovolně odešli, nebo byli umlčeni. Ať tak či tak, významné osobnosti (jako třeba František Langer či Jaroslav Seifert, Egon Hostovský, Ferdinand Peroutka, Jan Zahradníček nebo Josef Palivec) měly zakázáno publikovat, odpykávaly si trest ve vězení nebo raději emigrovaly.

Mezi nejznámější politické procesy doby patřil ten s Miladou Horákovou, generálem Heliodorem Píkou a Rudolfem Slánským, ale hlavní vlna procesů trvala celých pět let do roku 1953. Během této doby vynesl soud víc jak dvě stě třicet trestů smrti, přičemž sto sedmdesát osm jich bylo vykonáno.<sup>202</sup> Československo se tak stalo státem s nejvyšším počtem poprav v evropských zemích patřících do sovětského bloku. Politická situace v zemi se začala uvolňovat teprve po 25. únoru 1956, kdy se konal dvacátý sjezd KSSS, na

---

<sup>200</sup> KRATOCHVÍL, A. *Žaluji (II). Vrátit slovo umlčeným*. Vyd. 1. Praha: Česká expedice, 1975. s. 208

<sup>201</sup> KRATOCHVÍL, A. *Žaluji (II). Vrátit slovo umlčeným*. Vyd. 1. Praha: Česká expedice, 1975. s. 19

<sup>202</sup> Politictí vězni. [online] *Hledání nepřítelů – politické procesy v Československu*. 2012 [cit. 2012-12-15]. Dostupný z <http://www.politictivezni.cz/politicke-procesy-v-ceskoslovensku.html>



němž Nikita Chruščov pronesl projev Kult osobnosti a zbořil tak Stalinův mýtus o bezúhonnosti.

## 4.2 Jiří Mucha po návratu z exilu

Od roku 1943 pracoval Jiří Mucha jako válečný zpravodaj BBC a během dvou let prošel téměř všechny fronty a země válečných operací. Začátek jeho mise se datuje od dubna 1943, kdy odcestoval do Alžíru, a následně podával zprávy z Tunisu, Egypta, Indie, Íránu, Barmy, Číny a dalších míst. Z většiny akcí si vedl podrobný deník, a právě tyto materiály mu posloužily k sestavení reportážní knihy *Oheň proti ohni*.<sup>203</sup>

5. května 1945 zachytil Mucha nedaleko Hamburku volání pražského rozhlasu, a tak se na vlastní riziko rozhodl dostat zpět domů. Přes americkou linii se dostal do Plzně, odkud dorazil 7. května do Prahy, kde pořídil fotografické snímky z jejího osvobození, jež následně předal londýnskému tisku. V Československu se však déle nezdržel, protože ještě odjel na japonsko-americkou frontu. Jeho misi nakonec přerušilo svržení atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki v srpnu téhož roku. I poté, co skončila činnost Vojenské zpravodajské jednotky BBC, Mucha stále cestoval po světě a natáčel reportáže.

V poválečném období se Muchově kariéře dařilo. Nejenže v roce 1947 obnovil spolupráci se Svobodnými novinami,<sup>204</sup> ale také vydával knihy a nadále cestoval. Ve Francii, Velké Británii a v Belgii přednášel o české literatuře a stejně tak činil i na českých školách, kam jej zvali na besedy.<sup>205</sup> Léta po skončení války ostatně vnímal on sám jako šťastné období. Publicistovi a příteli Antonínu Jaroslavu Liehmovi v pozdější korespondenci napsal, že „kdyby bylo všechno šlo jako ty dva roky po válce, mohlo se stát, že bych byl zavlečen do postavení spisovatele s velkým S.“<sup>206</sup>

Po návratu z emigrace byl podle svých slov zaskočen tím, jak se český národ vlivem války změnil. Obyvatelé se během šesti krizových let údajně naučili strachu z autority, který je už neopouštěl a s nímž se nyní pustili do obnovy celého státu. Muchův postoj

---

<sup>203</sup> První výtisk vydalo nakladatelství Sfinx v roce 1947, druhé přepracované vydání vyšlo až v roce 1966 u Našeho vojska.

<sup>204</sup> Původně se jmenovaly Lidové noviny.

<sup>205</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 109

<sup>206</sup> LUKEŠ, J. *Stalinské spirituály*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 33

k válce a k životu, jeho orientace na západ či kosmopolitní smýšlení se střetávaly s mentalitou poválečného Československa. I navzdory tomu se spisovatel usadil s manželkou Geraldine, s prvorozeným synem Johnem, s matkou Marií a se sestrou Jaroslavou v pražské vile v Bubenči,<sup>207</sup> kterou rodina zdědila po Alfonsi Muchovi a soustředil se na svou práci.

Během roku 1946 se věnoval např. sepsání své divadelní prvotiny *U zlatého věku*<sup>208</sup> (hra měla premiéru ve Stavovském divadle v únoru 1947). S režisérem Jiřím Weissem se v lednu 1946 podílel na dokumentech o 311. peruti v Anglii a o první čs. obrněné brigádě u Dunkerque. Byl také spoluautorem filmové povídky *Hlídka 1/5*. Začal pracovat v Československém rozhlasu a v březnu 1947 odcestoval s parlamentní delegací jako zvláštní zpravodaj na konferenci do Káhiry, kde se projednávaly židovsko-arabské vztahy a území. Cestovní pas mu obstaralo Ministerstvo informací. Po znovuotevření vysokých škol se Mucha rozhodl dostudovat medicínu. Studia ale nakonec předčasně ukončil zkouškou druhého rigorosa v únoru 1946. K titulu MUDr. mu chybělo ještě třetí rigorosum.

Rok po válce tiskl časopis *Květy* na pokračování jeho Největší reportáž. V Londýně vyšla také reedice sbírky pěti autorů *Povídky, které vyprávíme všichni*, kam Mucha přispěl povídkou *Rozchod*. V roce 1947 přispíval do *Kytice*, kulturního měsíčníku pro literaturu a umění, který redigoval Jaroslav Seifert. Kromě povídek uveřejnil Mucha v *Kytici* studii „Anglická literatura“ a několik recenzí a glos. *Svobodné noviny* se o listu vyjadřovaly jako o „beletristickém časopisu vysoké literární hodnoty (...), který ve druhém ročníku nabízí bohatou úrodu básní, třicet tři povídek předních českých autorů a množství kritických článků, esejů a 55 kreseb našich významných malířů (...).“<sup>209</sup> *Periodikum* skončilo po dvou letech své existence.

Politická situace v zemi ale nabrala jiný směr. Také díky volbám z 26. května 1946 se KSČ vyvíjela v nejsilnější stranu a ve vládě získala i největší mandát. V únoru roku 1948

---

<sup>207</sup> Pobyty v hlavním městě střídal s pobyty v obci Želená Ruda, kde se staral o jeden z pohraničních opuštěných domů. Spolu s ním se v Železné Rudě usídlil dirigent Rafael Kubelík, houslista Alexandr Plocek, herec Zdeněk Štěpánek, režisér Otakar Vávra nebo herec Jaroslav Vojta, a v obci tak vznikla umělecká komunita.

<sup>208</sup> Režie: Jaroslav Průcha, Scéna: Václav Gottlieb

<sup>209</sup> *Kytice*. *Svobodné noviny*. 7. 2. 1947. roč. 3. č. 32. s. 6

došlo ke komunistickému převratu a moc ve státě převzal právě komunistický blok, přičemž komunisté ovládli také všechna důležitá informační centra. Jejich ideologický vliv měl neblahý dopad na celou společnost, tudíž i na oblast literatury, umění a na další kulturní odvětví. Ani tato část společnosti se totiž nevyhnula personálním čistkám, persekucím, věznění či pronásledování.

Pro Muchu by v té době bylo nejsnazší opět emigrovat. Po boku anglické manželky to ostatně nemusel být problém. Do léta 1948 nebyla možnost vycestovat do zahraničí nereálná, avšak s narůstajícím počtem emigrantů se hranice kolem roku 1949 uzavíraly definitivně a kolem Československa začala padat železná opona. Každý zájemce o vycestování tak nemohl učinit bez výjezdní doložky. Někdejší exilový novinář o odjezdu do emigrace uvažoval, několik jeho nejbližších přátel (např. Rudolf Firkušný nebo Rafael Kubelík) už totiž zemi opustilo. Pro radu si šel za Janem Masarykem, avšak ten už byl z politického vývoje v zemi zcela zlomen. Po návratu z Čemínského paláce Mucha své manželce Geraldine řekl: „Byl jsem navštívit mrtvého.“<sup>210</sup>

Nakonec se rozhodl v Praze zůstat. Podíl na tomto životním rozhodnutí měl z části jeho instinkt reportéra, který ho neustále poháněl do centra dění. „Říkal jsem si: nebudu opouštět loď, když je v bouři. Tady musím být, tady se dějou věci!“ Ve skutečnosti si byl ale zároveň také vědom toho, že život v exilu není pro cizince snadný. O tom ostatně vypovídaly i jeho články z válečného období, v nichž často vzpomínal na domov a opěvoval krásu české země, jejích měst i vesniček. Hrdost a příslušnost k československému národu ostatně dokazoval i tím, že ze své válečné uniformy nikdy nesundával československou trikoloru. Z jeho článků jednoznačně vyplývá, že měl Mucha srdce vlastence a doma se cítil v Československu.

V roce 1948 vyšel Muchovi román *Spálená setba*, který reflektoval autorovy vzpomínky na válku a na návrat domů. Novela *Skleněná stěna* vydaná téhož roku zase vyprávěla příběh milenců, které rozdělila tehdejší polarizace světa na Východ a Západ. O rok později poprvé literárně zpracoval období soužití s první manželkou a tyto vzpomínky

---

<sup>210</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 113

se staly součástí sborníku *Vítězslava Kaprálová*, již vydala Hudební matice Umělecké besedy v Praze. V roce 1949 vyšel román *Válka pokračuje*, jehož námět čerpá ze života v poválečném pohraničí. Jednalo se o poslední publikace, na něž se nevztahoval zákon o státní kontrole vydávání a distribuce knih, který platil od 23. dubna 1949.

V říjnu 1950 byla rodina Muchova násilně vystěhována z vily v Bubenči a následně přesunuta do náhradního bytu v Roztokách u Prahy. S tímto provizorním řešením se Mucha nesmířil a nakonec se mu podařilo sehnat jiný byt v centru Prahy. O uvolněném bytu na Hradčanském náměstí se dozvěděl díky přátelským kontaktům na Britském velvyslanectví.

Ke konci roku 1949 zahájili komunisté tzv. Akci T-43.<sup>211</sup> V první řadě měla vytipovat a odstranit opozici, a ve druhé řadě měla shromáždit nové účastníky do tábora nucených prací. Je zřejmé, že Mucha byl jako bývalý voják zahraniční armády a liberálně smýšlející intelektuál s kontakty na Západě vhodným adeptem. Trnem v oku byl pro komunisty také jeho slavný a bohatý otec Alfons Mucha. 4. května 1951<sup>212</sup> byl tedy český spisovatel zatčen a v březnu 1952 byl spolu s dalšími sedmi lidmi<sup>213</sup> obviněn z trestného činu vyzvědačství.

Mucha byl totiž označen jako jeden ze spolupracovníků novináře Williama N. Oatise, který byl v Československu akreditovaný. Pracoval jako vedoucí pražské kanceláře tiskové agentury The Associated Press. Oatisova aféra byla jednou z exemplárních špionážních událostí padesátých let. Oatis se měl dopouštět vyzvědačství a podvracení republiky. Mucha se s tímto žurnalistou seznámil v roce 1951 na Britském velvyslanectví na soukromém večírku a toto setkání později posloužilo jako jeden z důkazů pro obvinění. Mucha byl označen za proamerického špiona.

Sám Oatis byl odsouzen k trestu odnětí svobody na sedm let. Muchu odsoudili k šestiletému nepodmíněnému trestu. V odůvodnění rozsudku ze 7. května 1952 stálo např. toto: „Obviněný nenašel správný postoj k pokrokovému lidově-demokratickému státnímu

---

<sup>211</sup> Archiv bezpečnostních složek. [online] *Sběrné, internační, pracovní tábory a tábory nucených prací*. 2013[2013-12-18]. Dostupný z <http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-jl>

<sup>212</sup> Rok 1951 byl v Československu od roku 1948 rokem nejmasovějšího zatýkání.

<sup>213</sup> Mezi obviněnými byl např. i překladatel Jan Stránský bratr spisovatele Jiřího Stránského.

zřízení. Příčinou toho byl způsob jeho života, společenské styky v buržoazních kruzích a styky s cizinci, kteří byli nepřáteli lidově-demokratického státního zřízení. Proto měl vžity liberalistické sklony. V Západě viděl vrchol kultury a postavil se do řad nepřátel pokroku a lidově-demokratického státního zřízení.<sup>214</sup>

Rozsudek nabyt právní moci 6. června 1952. Mucha strávil tři měsíce v ruzyňské věznici a po následujících devíti měsících samovazby na Pankráci byl převeden k výkonu trestu do Vinařic u Kladna. Odsouzený tam nastoupil na práci v uhelném dolu. Další trest si odpykával ještě ve věznici na Borech, v Jáchymově či ve Valdicích. Ve zmíněných uhelných dolech u Kladna si v krátkých přestávkách mezi nakládáním uhlí a vyprazdňování vozů psal deník, v němž zachytil období od července 1952 do dubna 1953. Jednotlivé zápisky posílal ven po jednom zaměstnanci, jenž mu zároveň zajišťoval nové psací potřeby. Muchova osobní deníková zpověď z těžkého období vyšla pod názvem *Studené slunce* až v roce 1968.

„Od tábora k šachtám vedou kilometrové tunely z dvojitého ostnatého drátu, kamenité, strmé. Tudy nás ženou do práce jako lvy do arény. V pětistupech, zaklesnuté jeden do druhého a namačkané těsně na sebe. Kolem pobíhají strážní s automaty, křičí, popohánějí. Stačí vypadnout z řady a je to vzpoura. Za trest celá kolona pochoduje tělo na tělo,<sup>215</sup> píše v knize Mucha.

Jeho trest skončil předčasně díky prezidentské amnestii Antonína Zápotockého. Stalo se tak v květnu 1954, kdy si odpykával trest ve Valdicích. Později byl Mucha rehabilitován nejen soudně, ale i rehabilitační komisí Svazu československých spisovatelů (pod vedením Jaroslava Seiferta), a to ve druhé skupině 13. června 1968. Spolu s ním byli rehabilitováni Karel Pecka, Josef Kostohryz, Václav Renč nebo Rudolf Mertlík.<sup>216</sup>

---

<sup>214</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 129. Trestní spis, Národní archiv.

<sup>215</sup> MUCHA, J. *Skleněná stěna*. Vyd. 2. Praha: Eminent, 2006. s. 152

<sup>216</sup> Náprava křivd. *Literární listy*. 2. 5. 1968. roč. 1. č. 10. s. 2

### 4.3 Svobodné noviny

Svobodné noviny vycházely od května 1945 do května 1948. Byly přímým pokračovatelem Lidových novin, které již od roku 1939 vedl kolaborant Leopold Zeman, a proto byla jejich produkce pod říšským dohledem tolerována i během války.

S blížící se porážkou Třetí říše v roce 1945 vázlo zásobování obyvatel protektorátu, všeho byl všeho naprostý nedostatek, i papíru. Právě kvůli nedostatku novinového papíru vycházely Lidové noviny od února 1945 jen na jednom listu a 17. dubna téhož roku vyšly naposledy.

Do pražského povstání 5. května 1945 se zapojili také novináři, kteří spontánně zakládali skupiny, jež se občanům snažily dodávat pravdivé a necenzurované informace o nastalé situaci. Spousta periodik<sup>217</sup> reagovala na konec války také svým přejmenováním. Po vítězství ve válce docházelo v redakcích k zatýkání kolaborantských žurnalistů, kteří spolupracovali s okupanty a s nacisty. Do Lidových novin se tehdy vrátil poslední žijící předválečný redaktor Eduard Bass, který byl ostatními uznáván jako autorita, a ten se ihned chopil vedení. Hned 9. května založil Národní výbor Lidových novin.<sup>218</sup>

Plány s Lidovými novinami mu však zkomplikovalo nařízení Košické vlády, kterou ke konci války jmenoval prezident Beneš. Podle ní na území bývalého protektorátu nesměly vycházet noviny ani časopisy, které vycházely za okupace a svými službami se zkompromitovaly. Mediální produkce se tak měla omezit na periodika patřící politickým stranám<sup>219</sup> a na tisk vydávaný celonárodními organizacemi. Lidové noviny však původně vlastnil jednotlivec – ministr spravedlnosti Jaroslav Stránský, a navíc nepatřily ani pod stranický tisk. Ani do jedné nařízené kategorie tedy nespádaly. Této situace využili komunisté a jejich ministr vnitra Václav Nosek vydávání listu v květnu 1945 zastavil.

---

<sup>217</sup> Např. České slovo se změnilo na Svobodné slovo a z Lidových listů se stala Lidová demokracie.

<sup>218</sup> PERNES, J. *Svět Lidových novin 1893–1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 1993. s. 109

<sup>219</sup> Byly deklarovány čtyři české a čtyři slovenské politické strany. Z těch českých šlo o: Československá sociální demokracie, Československá strana lidová, Československá strana národně socialistická a Komunistická strana Československa.

Eduard Bass následně založil Sdružení kulturních organizací, které si vzalo tisk novin na starost. A protože redakce musela změnit název, přejmenovala se na Svobodné noviny. Prezentovaly se sice nestraničky, avšak přikláněly se spíše k levici. První čtyřstránkové číslo vyšlo 23. května 1945. Otevíral jej právě úvodník šéfredaktora Basse.<sup>220</sup> Po grafické i obsahové stránce se deník snažil držet dřívějšího modelu Lidových novin, aby čtenáři pochopili, že se jedná o tentýž list.

Do redakce se začali vracet tehdejší zaměstnanci Lidových novin, mezi nimi např. Hubert Ripka, Eduard Valenta, Hugo Vavrečka nebo Ferdinand Peroutka, který vystřídal Basse na vedoucí pozici v srpnu 1945. Na postu šéfredaktora zůstal, až do února roku 1948 kdy byl sesazen a vyloučen ze Syndikátu novinářů. Nahradil ho Jan Drda. Po komunistickém převratu v únoru 1948 se Svobodné noviny staly majetkem Svazu českých spisovatelů a později Svazu československých spisovatelů. V květnu roku 1948 se Svobodné noviny vrátili opět k původnímu názvu.<sup>221</sup>

Lidové noviny se poté jako ostatní tisk zapojily do výstavby socialismu, budovatelských soutěží, k odsuzování třídních nepřátel a k opěvování Josefa Stalina a Klementa Gottwalda.<sup>222</sup>

#### **4.3.1 Jiří Mucha a jeho působení ve Svobodných novinách**

Mucha se ve Svobodných novinách zaměřil především na literární kritiky a polemiky o dílech českých i zahraničních autorů. Největší část jeho recenzovaných publikací tvořily válečné romány, novely nebo jiné knihy s válečnou tematikou. Často se věnoval literatuře, jež popisovala život a válečné činy jednotlivých generálů, ať už z první<sup>223</sup> či z druhé světové války.

---

<sup>220</sup> PERNES, J. *Svět Lidových novin 1893–1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 1993. s. 110

<sup>221</sup> Po vítězství komunistické strany v únoru 1948 docházelo k hojně emigraci českých novinářů. Byl mezi nimi např. Julius Firt, Hubert Ripka nebo Jaroslav Stránský. Ti všichni působili v exilu, v němž zůstali až do konce života. Založili Radu svobodného Československa, vydávali svobodný český a slovenský tisk v exilu a pracovali ve vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa.

<sup>222</sup> PERNES, J. *Svět Lidových novin 1893–1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 1993. s. 116

<sup>223</sup> MUCHA, J. Hořká vzpomínka. *Svobodné noviny*. 20. 11. 1974. roč. 3. č. 270. s. 5

V článku „Africká anabase“ velmi ocenil např. knihu Leopolda Firta *Od Eufratu až po Begnhází*. Autor byl nejbližším spolupracovníkem generála Klapálka, při tažení československé jednotky na Středním východě. Recenzent zde popsal historii vzniku a vývoj čs. jednotky, a zároveň vyzdvihl historickou výjimečnost díla, protože pozadí některých událostí té doby se podle Muchy objasnilo až ve Firtově knize. Za velmi cenné považoval přesné záznamy o jednotlivcích, které z boje vyřadilo zranění či nemoc. Doslova napsal: „Autor používá anglických vojenských termínů, a dokonce i názvy jednotlivých pluků tak výstižně, že bych knihu doporučil každému, kdo se octne před úkolem překládat britskou vojenskou literaturu.“<sup>224</sup>

Při výběru recenzovaných knih dbal Mucha na určitou pestrost aktérů, a tak se zabýval nejen osudy letců nebo pěších vojáků, ale také námořníků na výsadkářských lodích. Např. v recenzi „Sága o moři a lidech“ ze dne 23. května 1947 posoudil literární počín Jana Hartoga s názvem *Holandská sláva*. Dle kritika dílo „upoutá nejen milovníky dobrodružství, ale i nejvybíravějšího literárního labužníka.“ Jednalo se totiž o rozsáhlý román o životě holandských námořníků na válečných člunech, v nichž autor popisuje zkušenosti kapitána Jana Wandelaara. Mucha ocenil Hartogův literární talent a zvláště otevřenost jeho výpovědi. „Jsou to lidé z masa a kostí,“ hodnotil Mucha, „jsou to prostí dělníci plavby, mořští vlci, kteří se nestydí zvracet, když je bouře a de Hartog se to o nich nestydí říct. Nestydí se říct vůbec nic.“

Jako někdejší válečný žurnalista se zájmem i nadále sledoval obor válečného zpravodajství. Mohl tak v článku „Dějiny psané na bojišti“ recenzovat např. knihu *Válka v poušti* od několika různých autorů vydanou v nakladatelství Universum. Publikace byla sestavena ze svědectví a příběhů britských válečných reportérů. Mucha dílo zhodnotil jako svědectví odvahy těch, kteří museli informovat za každých okolností, protože se na jejich zprávy čekalo nejen v redakci, ale i v celé společnosti. „Při posuzování jejich práce je třeba si uvědomit, že zatímco vojenské jednotky se na frontě střídaly a po delším nebo kratším čase odcházely do zázemí na odpočinek, zůstávali zpravodajové neustále na svých místech, neustále v bojovém pásmu a když pro druhé skončila tělesná námaha postupu nebo obrany,

---

<sup>224</sup> MUCHA, J. Africká anabase. *Svobodné noviny*. 26. 7. 1947. roč. 3. č. 173. s. 5. s. 5



museli ve svých děrách, jeskyních nebo polorozbořených ubikací zasednout ke psacímu stroji a napsat zprávu, na kterou již následujícího jitra čekalo několik milionů čtenářů.<sup>225</sup>

Mucha čtenáře prostřednictvím děje seznamoval s válečnými operacemi, s vojenskými taženími, s historií československých jednotek v zahraničí nebo s cizími kontinenty samotnými. Vzhledem k tomu, že kritikovi naplňovala podstatnou část života vlastní válečná zkušenost a sám se ve svých beletristických dílech k válce často vracel, vybíral si tato témata s určitou pravidelností a hodnotil je přísněji než ostatní knihy.

Za jeden z vrcholů této tvorby považoval dílo F. O. Mikscheho s názvem *Parašutisté*. V recenzi „Učebnice moderního válčení“ uvedl, že kniha pravdivě vylíčila např. letecké výsadky v Normandii, a tak ji doporučil i laické veřejnosti. „Kniha patří především vojákům a odborníkům, avšak ani laik se neztratí v její technické složitosti. Je psána poutavě a každá teorie je podložena příklady ze skutečné válečné praxe (...).“<sup>226</sup>

Muchovi neunikalo ani dění na sousedním Slovensku, kde sledoval jak noviny, tak měsíčníky a další vznikající časopisy, jejichž kvality poté posuzoval ve svých textech. České čtenáře seznamoval se vznikem nové slovenské umělecké revue, konkrétně s dvouměsíčníkem *Umenie*, který považoval za velice užitečnou „učebnici“ o sousední kultuře. Učinil tak v článku „Nová slovenská umělecká revue“. Dvaapadesátistránkový časopis, jenž redigovali Rudolf Mrlian a Michal Povážan, označil za velmi reprezentativní. „Naučí nás to Slovensku rozumět a informovat, o tom, co se u nich děje.“<sup>227</sup>

Mucha se současně věnoval problematice „poněmčování“ pojmů v českém jazyce. Bojoval za vymýcení pozůstatků zavlečených do češtiny během protektorátu Čechy a Morava. Článek „Takřka oprava“<sup>228</sup> vyšel 8. června 1947 v Literární neděli Svobodných novin a poukázal na nešvary typu Prešpurk místo Bratislava.

Ve svých člancích ve Svobodných novinách se zabýval i sociálními otázkami. Vybíral si příslušné knihy, které řešily např. třídní rozdělení a postavení černošských

---

<sup>225</sup> MUCHA, J. Dějiny psané na bojišti. *Svobodné noviny*. 27. 4. 1947. roč. 3. č. 99. s. 6

<sup>226</sup> MUCHA, J. Učebnice moderního válčení. *Svobodné noviny*. 5. 3. 1948. roč. 4. č. 55. s. 5

<sup>227</sup> MUCHA, J. Nová slovenská umělecká revue. *Svobodné noviny*. 28. 2. 1947. roč. 3. č. 50. s. 5

<sup>228</sup> MUCHA, J. Takřka oprava. *Svobodné noviny*. 8. 6. 1947. roč. 3. č. 133. s. 6

obyvatel, rasismus či kastovnictví v Indii. V textu „Lidská tragédie“ přirovnal spisovatelku Carson McCullersovou a její dílo *Srdce je smutný lovec* k úrovni tvorby Williama Saroyana. Kniha z černošského prostředí líčí jejich sociální útlak a děsivý obraz lidské chudoby. Mucha velebil její atmosféru: „Je to cesta do hlubin noci, ale místo cynismu je v ní láska, i když zoufalá a beznadějná.“<sup>229</sup>

Prostřednictvím článku „Drama a traktát“<sup>230</sup> Mucha čtenáře upozornil na blížící se vydání knihy o Indii *Velké srdce*, kterou napsal Mulk Radž Anand. Autor v ní popsal indický kastovní systém a z toho vyplývající tragédii člověka příslušné třídy. „Psát děle o Anandově knize by znamenalo psát novou knihu o Indii. Náleží proto pouze ji doporučit, zejména těm, kteří se domnívají, že indická otázka není než pouhou záležitostí práva sebeurčení.“

Kromě výše zmíněné válečné literatury Mucha hodnotil i další žánry, např. detektivní literaturu. Velmi pozitivní kritiku si vysloužila trilogie románů S. S. van Dineho *Královské vraždění*, *Vražda Markéty Odelové* a *Vyvrždění rodiny Greemových*. V recenzi „Tříkrát vražda“<sup>231</sup> tyto knihy Mucha doporučil i náročnému čtenáři, neboť v nich podle něj nechybí inteligentní rafinovanost a jedná se o poutavé čtení. „Čtenář se několikrát za večer vyděsí, bude si lámat hlavu, kdo je vrahem, přečte si několik vkusně zpracovaných statí z naučného slovníku a správně usoudí, že tohle je čtení dobré a poutavé. Proč ne?“ napsal.

Mucha se nebál ani negativních recenzí. Zkritizoval např. publikaci Sinclaira Lewise *Manželství soudce Timberlanea*. Již název článku „Dříví a sovy“<sup>232</sup> napovídá tomu, že kritik byl přesvědčen o nízké kvalitě Lewisova díla. Mucha nezpochybnil erudovanost známého spisovatele, avšak upozornil na to, že „tahle kniha je o ničem, zhola nic. (...) Skutečně, dříví do lesa, sovy do Atén a špatnou prózu do Československa.“

---

<sup>229</sup> MUCHA, J. Lidská tragédie. *Svobodné noviny*. 9. 7. 1947. roč. 3. č. 158, s. 5

<sup>230</sup> MUCHA, J. Drama a traktát. *Svobodné noviny*. 5. 9. 1947. roč. 3. č. 207. s. 6

<sup>231</sup> MUCHA, J. Tříkrát vražda. *Svobodné noviny*. 29. 7. 1947. roč. 3. č. 175. s. 4

<sup>232</sup> MUCHA, J. Dříví a sovy. *Svobodné noviny*. 27. 7. 1947. roč. 3. č. 174. s. 5.

Kritice neunikly ani *Běžící stíny* Emila Synka, jež podle Muchy postrádaly umělecký náboj, uměleckou hodnotu a čtenáři nepředkládaly žádný vlastní postoj. V hodnocení „Literatura a mravnost“<sup>233</sup> vyjádřil názor, že by Synkova publikace mohla mít podtitul „jak se stát snadno a rychle spisovatelem (...) a čtenář se brzy unaví množstvím zbytečností, kterými se musí prodrat.“

Dílo Rexe Warnera *Letiště* si naproti tomu u Muchy vysloužilo velmi kladné hodnocení. V článku „Alegorie lidského nitra“<sup>234</sup> přirovnal spisovatele k následníkovi Franze Kafky. Našel v něm také vliv Jamese Joyce i Daniela Defoea a knihu označil za Warnerův dosud nejlepší kus. Ocenil mimo jiné i jeho neobvyklý styl psaní. Autor v příběhu rozehrává „spletitou hádanku lidských vztahů“ a vnitřní zápas člověka s vlastními pudy.

Mezi Muchova další témata ve Svobodných novinách patřily recenze na jednotlivé malíře či hudební osobnosti. V článku „Poslední půlšilink“<sup>235</sup> hodnotil stejnojmennou publikaci od Wiliama Somerseta Maughama pojednávající o americkém impresionistovi Thomasi Stricklandovi. „A tehdy právě se člověku pohne srdce radostí nad autorovým zvládnutím problému, nad jehož řešením strávil možná hodiny nebo dny,“ uvedl Mucha.

Článek „Na besedě u obrazů“<sup>236</sup> není recenzí, ale spíše zamyšlením nad užitečností memoárové literatury, která může mít dle Muchy více odpůrců než příznivců. Jako námět mu posloužil obchodník s obrazy a pražský knihkupec Rudolf Ryšavý s knihou *Svět obrazů*. Ta na svých sto dvaceti třech stranách obsahuje informace o umělcích jako Max Švabinský, Mikoláš Aleš, Bohumír Roubalík či Vratislav Nechleba.

Posledním příspěvkem ve Svobodných novinách ze dne 10. března 1948, tedy pár dní po komunistickém převratu v Československu, byl článek „In memoriam“<sup>237</sup>. Pojednával o houslistovi Egonu Ledči, který by se toho data dožil šedesáti let. Dlouholetý koncertní mistr České filharmonie a skladatel patřil mezi Muchovy přátele v době, kdy ve

---

<sup>233</sup> MUCHA, J. Literatura a mravnost. *Svobodné noviny*. 22. 6. 1947. roč. 3. č. 145. s. 6

<sup>234</sup> MUCHA, J. Alegorie lidského nitra. *Svobodné noviny*. 10. 9. 1947. roč. 3. č. 211. s. 5

<sup>235</sup> MUCHA, J. Poslední půlšilink. *Svobodné noviny*. 16. 1. 1948. roč. 4. č. 13. s. 5

<sup>236</sup> MUCHA, J. Na besedě u obrazů. *Svobodné noviny*. 23. 7. 1947. roč. 3. č. 170. s. 5

<sup>237</sup> MUCHA, J. In memoriam. *Svobodné noviny*. 10. 3. 1948. roč. 4. č. 59. s. 5

třicátých letech jezdil s filharmonií na zájezdy. Ledeč byl židovského původu a zahynul v plynové komoře v Osvětimi v říjnu 1944.

Tímto textem Jiří Mucha působení ve Svobodných novinách ukončil. Výše zmíněný výčet jeho příspěvků však není kompletní, a to z důvodu nečitelnosti špatně zachovalých záznamů. Jedná se o články „Nejzávažnější otázka“, „Hurleyova přeměna“ a „Vesele do nového dne“.

#### **4.3.2 Muchův postup při hodnocení literárních děl ve Svobodných novinách**

Struktura recenzí Jiřího Muchy byla vždy podobná. Nejprve nastínil děj, který většinou tvořil nejpodstatnější část hodnocení. Následně představil autora a jeho dřívější literární počiny (pokud existovaly). Posoudil jeho styl psaní a mnohdy jej srovnával se známými autory (Kafka, Joyce, Defoe atd.).

Protože se Mucha sám věnoval překladatelství, často se zmiňoval o kvalitách daného překladu. Ocenil např. překlad Zdeňky Watterové knihy *Srdce je smutný lovec* (Carson McCullersová), básnický překlad Ivana Jelínka sbírky *Letiště* (Rex Warner) či práci Dominiky Krásové na knize *Poslední půšlilink* (W. S. Maugham).

Charakter Muchových recenzí měl blíž k věcným poznámkám, ať už se jednalo o výtky či pochvaly. Nešlo o abstraktní superlativy, v nichž by čtenáři vysvětlil, jak na něj kniha zapůsobí. Svůj názor vykreslil pomocí faktů a každý pečlivě vyargumentoval. Témata byla různorodá: od válečných příběhů, přes díla přibližující život ve vzdálených zemích, až po detektivní romány či výtvarné a hudební umění.

#### **4.4 Jiří Mucha po amnestii**

Mucha se po návratu z vězení okamžitě vrhl do práce. Během dvou měsíců dokončil *Studené slunce*, vydal výbor povídek *Čím zraje čas* a v Divadle Vítězslava Nezvala v Karlových Varech uvedl hru napsanou ve vězení *Sex a světla Manhattanu*, která měla v roce 1958 premiéru v Londýně pod názvem *Broučci ve fraku*.

Největší pozornost věnoval ke konci padesátých a na začátku šedesátých let československé kinematografii. Stal se autorem či spoluautorem několika scénářů a působil

také jako příležitostný herec. V roce 1955 zpracoval tři filmové povídky Matka země, Země žaluje a Opustíš-li mne. O rok později točil s režisérem Miroslavem Hubáčkem snímek Roztržka, s Martinem Fričem film Povodeň nebo se podílel na snímku Vladimíra Čecha První a poslední.

Zahájil spolupráci s časopisem Host do domu a svými články přispíval také do Literárních novin. V roce 1958 dokončil román *Pravděpodobná tvář*, který se dočkal vydání až o pět let později. Muchova spisovatelská kariéra se však na čas zastavila a do popředí jeho tvorby se dostala překladová literatura. Mezi jeho nejznámější překlady patří *Nazi a mrtví* Normana Mailera, *Muž, který znal prezidenta* Sinclaira Lewise či *Šťastný Jim* Kinglesyho Amise. Pozadu nezůstala ani anglosaská divadelní tvorba, Mucha se věnoval např. překladům Arnolda Weskera, Roberta Bolta, Johna Osborna nebo Petera Shaffera.

Vrátil se mimo jiné i k cestování. Jeho tehdejší partnerka Vlasta Plocková<sup>238</sup> uvedla, že „Jirka nutně potřeboval být ve styku s lidmi a cestovat – kvůli svému duševnímu stavu, být jenom tady, by nezvládnul.“<sup>239</sup> Cestování měl od dětství zakořeněné jako přirozenou součást svého života a po amnestii mu pomáhalo v duševní rehabilitaci. Do Československa se ale po několika týdnech vždy vracel.

V šedesátých letech se Mucha rozhodl věnovat uspořádání a propagaci díla svého otce Alfonse. Zájem o jeho secesní tvorbu po druhé světové válce značně opadl a probudil se až s nástupem pop artu. V Londýně se v roce 1963 konaly tři výstavy zasvěcené Alfonsi Muchovi a přispěly k obnovení jeho uměleckého kultu. Československo podobné akce nepořádalo, po třiatřiceti letech došlo jen k vystavení Slovanské epopeje.

Po úspěšných expozicích ve Velké Británii se na Muchu mladšího obrátilo tamní nakladatelství Heinemann s návrhem na vydání knihy. To pro českého spisovatele znamenalo impuls ke zpracování otcova kompletního odkazu. Se svými spolupracovníky se začal probírat jeho korespondencí a začal sestavovat biografii *Kankán se svatozáří*.<sup>240</sup>

---

<sup>238</sup> Plocková byla matkou jejich nemanželské dcery Jarmily, která se narodila v roce 1950.

<sup>239</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBTisk Příbram, 2011. s. 143

<sup>240</sup> V Londýně vyšla pod názvem *Alphonse Mucha, his life and art by his son Jiri Mucha* v roce 1966. *Kankán se svatozáří* se v Československu objevil až v roce 1969 (Obelisk). Opravenou a rozšířenou publikaci vydala v roce 1982 Mladá fronta.

Přitom ale cestoval po světě (Japonsko, Francie, Německo) a příštích dvacet let organizoval výstavy, jež oživovaly malířovu mrtvou pověst jak v zahraničí, tak i doma.

V šedesátých letech se na trh dostaly Muchovy publikace *Pravděpodobná tvář* (1963), *Černý a bílý New York* (1965) nebo *Studené slunce* (1968) a *Marieta v noci* (1969)<sup>241</sup>. Uvolněná atmosféra Pražského jara přinesla také informaci, že v březnu 1968 rozhodl Městský soud v Praze o povolení obnovy řízení a zároveň o zrušení rozsudku Státního soudu ze dne 7. května 1952 v plném rozsahu.<sup>242</sup>

---

<sup>241</sup> OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 2 sv. s. 360

<sup>242</sup> ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. s. 198

## Závěr

### 4.5 Metoda a závěr komparativní analýzy

Komparativní analýza této bakalářské práce obsahuje srovnání předválečného, válečného a poválečného období žurnalistické tvorby Jiřího Muchy ve třech vybraných periodikách. Jedná se o Lidové noviny, časopis Čechoslovák a Svobodné noviny. Objektem zkoumání byl soubor Muchových textů v tištěných médiích z archivu Národní knihovny České republiky z let 1938-1948.

Z hlediska časové osy je pro tento výzkum vymezen v předválečném a poválečném období dvouletý interval. V prvním období jde o léta 1937-1939 a ve třetím o roky 1947-1948. Ve válečných letech, tedy ve druhém zkoumaném období, byl pro jedinečnost exilového časopisu Čechoslovák zvolen pětiletý interval, a to od roku 1940 do roku 1945. Cenným nástrojem výzkumu byla metodologická příprava v archivech Národní knihovny České republiky, včetně jejích digitalizovaných fondů.

Nejvhodnější metodou komparativní analýzy se ukázala být obsahová analýza jednotlivých článků. Vzhledem k potřebě analyzovat texty v kontextu společenských a historických událostí byl objekt výzkumu rozšířen o studium literatury zabývající se dějinami žurnalistiky a postavením médií v jednotlivých obdobích. Pro hlubší pochopení Muchových textů byl výzkum doplněn o jeho osobní vzpomínky. Základním cílem práce je prostřednictvím obsahové analýzy zjistit, jak se v jednotlivých etapách Muchovy příspěvky shodovaly a v čem se naopak odlišovaly.

Pro velké množství článků, které Jiří Mucha v letech 1938-1948 publikoval, bylo nutné učinit jejich selekci. Hlavním kritériem pro výběr zkoumaných textů byla tematická skladba článků. Z každého periodika byl vybrán reprezentativní vzorek, který obsahuje všechna témata, jimiž se Mucha zabýval. Jedná se o dvacet dva článků v Lidových novinách, třicet čtyři v exilovém Čechoslováku a patnáct recenzí ve Svobodných novinách. Těchto sedmdesát jedna příspěvků je pak v jednotlivých kapitolách popsáno, analyzováno, srovnáno a zasazeno do kontextu příslušné doby.

Analýza Muchových textů a porovnání všech tří etap prokázaly, že tak jak se diametrálně lišily svou podstatou předválečné, válečné a poválečné období Československa, tak se v čase lišily i příspěvky Jiřího Muchy. Měnily se obsahově, jejich společným rysem však zůstávala reflexe na současné dění. Vždy reagovaly na aktuální události, které hýbaly společností. Jednotícím prvkem těchto prací byl trvalý zájem o kulturní sféru. A také Muchův vztah a láska k rodné vlasti.

První zkoumané období a jeho předválečná část v letech 1937-1939 je charakteristické narůstajícím ohrožením republiky ze strany nacistického Německa, mnichovským diktátem a vyhlášením protektorátu Čechy a Morava.

Výzkum ukázal, že žurnalistické články Jiřího Muchy v Lidových novinách z té doby mnohdy přesahují rámec kulturní rubriky. Zároveň totiž zrcadlí aktuální problémy společnosti i politickou situaci v Československu.

Mucha silně vnímal vzestup fašismu v Evropě a vyjadřoval pocity zklamání z kapitulace země. Téma vlastenectví v jeho textech výrazně zesílilo. Mucha se vyznával z hluboké lásky k domovu a české zemi. Vyzvedával dovednosti českého národa. Například hlásal hrdost nad úspěchy České filharmonie na zahraničním turné. Přestože musel respektovat cenzurní pokyny Říšského tiskového úřadu, dokázal zaznamenat třeba i okolnosti celonárodní manifestace ke Sv. Vavřinečku ze srpna 1939.

Druhé zkoumané období, doba druhé světové války, ukazuje Jiřího Muchu jako aktivního účastníka zahraničního odboje ve Francii a Anglii, válečného zpravodaje BBC a publicisty několika exilových periodik.

Výzkum ukázal, že články Jiřího Muchy v exilovém časopisu Čechoslovák v letech 1940-1945 jsou mimořádně cenným žurnalistickým svědectvím o životě vojáků v zahraniční armádě. Nášivka československé trikolory na rukávech Muchovy uniformy francouzské, britské a americké armády ho provázela rozhodujícími bojišti druhé světové války. Zúčastnil se přímých bojů, psal, fotografoval a odesílal reportáže do Čechoslováka a BBC. Domicily textů se často měnily - čtenářům se hlásil z Evropy, Afriky, Asie, Arábie, Číny. Byl odvážným válečným zpravodajem v



extrémních situacích a jeho reportáže se dají označit za informativní, dokumentární, portrétové a cestopisné.

Překvapivým zjištěním výzkumu bylo, že ani za války nepřestal Mucha psát o kultuře. Články s kulturní tematikou byly sice poznamenány válečnou situací a jejich počet se snížil úměrně s klesajícím počtem kulturních akcí pořádaných ve válečném období, přesto Mucha nepřestával o umění a literatuře psát, přemýšlet a se svými úvahami čtenáře seznamovat.

Dalšími zjištěnými tématy Muchových článků v Českoslováku byly vzpomínky na domov, vlast, radost nad setkáváním se s českými vojáky v cizích armádách a v odlehlých koutech světa. Jiří Mucha byl hrdý, že je Čech.

Poválečné období třetí republiky, až do února 1948, se vyznačuje nejprve radostí z konce světové války a později optimistickou vírou ve vybudování svobodné, demokratické a vzdělané společnosti. Pro Jiřího Muchu znamenalo poválečné období šťastnou životní etapu. Konečně se mohl vrátit do vlasti a naplno se věnovat své nejmilejší činnosti - literatuře a psaní. O české literatuře přednášel v Čechách, ve Francii, Velké Británii a v Belgii. Zázitky z války zpracovával ve svých knihách

Výzkum žurnalistických článků Jiřího Muchy ve Svobodných novinách z let 1947-1948 ukázal, že se Mucha zaměřil na literární kritiky, recenze a polemiky o literárních dílech českých i zahraničních autorů.

Největší část jeho recenzovaných publikací tvořily válečné romány a knihy s válečnou tematikou. Na základě vlastních zkušeností dovedl ocenit věrohodnost autorovy výpovědi a posoudit historickou hodnotu díla. Mucha postupně sledoval i nově vznikající časopisy, doporučoval knihy se sociálním podtextem ze vzdálených zemí a objektem jeho recenzí se staly i detektivní romány. Věnoval se také hodnocení děl o jednotlivých umělcích, malířích a jejich monografiích.

Z uvedených článků ve Svobodných novinách je zřejmá Muchova snaha kultivovat české literární prostředí v poválečných letech a doporučovat čtenářům kvalitní domácí i zahraniční literaturu.

Je zřejmé, že žurnalistické práce Jiřího Muchy nebyly jen okrajovou částí jeho tvorby, nýbrž že mají v jeho díle podobně významné místo jako jeho pozdější románová činnost.

#### 4.6 Závěr životopisné studie Jiřího Muchy

Stejně tak, jak bohatý a pestrý byl život Jiřího Muchy, bohaté a pestré je jeho dílo. Stal se jednou z nejvýznamnějších postav české literatury ve 20. století. Prožité válečné zkušenosti se promítaly nejen do jeho novinářských prací, ale později především do jeho tvorby románové. Rozsáhlý válečný deník *Oheň proti ohni* z roku 1947 nemá svým záběrem a tvůrčím rozmachem v českém poválečném písemnictví jakoukoli srovnatelnou obdobu

Do Muchova života se obtiskly mnohé důležité události minulého století. Přežil dvě diktatury, fašistickou a komunistickou. Přes prožitá utrpení však zůstal optimistou, což nejlépe dokreslují jeho řádky v autobiografickém románu *Studené slunce*, který napsal bezprostředně po propuštění z vězení, ale vyjít mohl až v roce 1968 :

„Říká se, že život je těžký. Možná, že už jsem prožil všechno, co ho těžkým činí. Válku, smrt, vězení. Ale zdá se mi, že není těžký. Že je radostný, že je až nezaslouženě radostný. Zlé zapomínám, radostné ve mně zůstane, hromadí se. To všechno zlé je pouhá chvíle, protože zapomínám, kdežto radost trvá stále, protože ji schraňuji, živím se radostí, kterou jsem zachytil v životě jako rybář v síti.“

Jiří Mucha se dočkal sametové revoluce roce 1989. Zemřel téměř symbolicky ve svobodném Československu v roce 1991.

## Použitá literatura

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena a RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky: Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988.

BERÁNKOVÁ, Milena a MALEC, Karel. *Dějiny české žurnalistiky do roku 1945: Stručný přehled*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

BRANDES, Detlef. *Exil v Londýně 1939 – 1943: Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0488-4.

DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata. Část druhá, Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1473-1.

EMMERT, František. *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*. Vyd. 1. Brno: CPress. ISBN 978-80-251-2756-8.

FISCHL, Viktor. *Hovory s Janem Masarykem*. Vyd. 6. Praha: Česká expedice, 1996. ISBN 80-85281-42-2.

FORMANOVÁ, Lucie, GRUNTORÁD, Jiří a PŘIBÁŇ, Michal. *Exilová periodika: Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Ježek, 1999. ISBN 80-85996-24-3.

FRIED-PREISSOVÁ, Zuzana. *Na vlnách BBC a Svobodné Evropy: Vzpomínky exilové redaktorky*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2013. ISBN 978-80-7260-275-9.

HAWKINS, Desmond. *Invaze: Soubor reportáží válečných zpravodajů BBC 6. června 1944 – 5. května 1945*. Vyd. 1. Praha: Sfinx, 1947.

- HRONEK, Jiří. *Od porážky k vítězství: Český novinář v emigraci*. Praha: Práce, 1947. s. 116 – 117.
- JÍLEK, Viktor. *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do roku 1945*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0576-8.
- KOCOUREK, Milan. *Volá Londýn: historie českého a slovenského vysílání BBC: (1939-2006)*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7451-318-3.
- KONČELÍK, Jakub, KÖPPLOVÁ, Barbara a KRYŠPÍNOVÁ, Jitka. *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa Von Wolmara: Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939 – 1941*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0591-0.
- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KOLÁŘ, Jan. 39 otázek Ladislavu Fuksovi a Jiřímu Muchovi. In FUCHS, A. (ed.) *Dramatické umění '89*. Vyd. 1. Praha: Svaz českých dramatických umělců, 1989. s. 18 – 29. ISBN 0862-3422.
- KÖPPLOVÁ, Barbara a kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas, televize, mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0632-1
- KRATOCHVÍL, Antonín. *Žaluji (II): Vrátit slovo umlčeným*. Vyd. 1. Praha: Česká expedice, 1975. ISBN 80-85281-01-5.
- KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938-1945: právní a politické aspekty obnovy Československa z hlediska prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-665-1.
- LAURENCE, Charles. *Společenský agent Jiří Mucha: Lásky a žal za železnou oponou - intriky, sex, špioni*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2012. ISBN 978-80-7260-268-1.
- LISHAUGEN, Roar. Skoro unikum v celé světové literatuře, Představy hranického nakladatele Josefa Hladkého o homoerotické edici. In NEBESKÝ, J. (red.) *Kdysi a nedávno*. Hranice: Tichý typ, 2011. s. 71. ISBN 978-80-903768-6-1.

LUKEŠ, Jan. *Stalinské spirituály: Zkušenost politických vězňů 50. let v české próze*. Praha: Československý spisovatel, 1995. ISBN 80-202-0545-4.

MAGINCOVÁ, Dagmar. *Jiří Mucha - prozaická tvorba čtyřicátých let -FF-*. Praha, 1996.

MUCHA, Jiří. *Podivné lásky*. Vyd. 3. Praha: Eminent, 2004. ISBN 80-7281-161-4.

MUCHA, Jiří. *Studené slunce*. Vyd. 2. Praha: Eminent, 2003. ISBN 80-7281-147-9.

MUCHA, Jiří. *Kankán se svatozáří: Život a dílo Alfonse Muchy*. Vyd. 1. Praha: Obelisk, 1969.

MUCHA, Jiří. *Ugje a cesta na konec světa*. Londýn: Čechoslovák, 1941.

MUCHA, Jiří, MIHULE, Jiří a HORNÝ, Ivan. *Duše trampa*. Praha: Nakladatelství Práce Intelektů František Weinzettel, 1931.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 2 sv. ISBN 80-200-0345-2.

PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích v letech 1939 – 1945*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

PERNES, Jiří. *Svět Lidových novin 1893 – 1993: Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 1993. ISBN 80-7106-056-9.

SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. 2., dopracované vyd., Jako celek vyd. 1. Praha: Brána, 2013. ISBN 978-80-7243-650-7.

ŠOPOVOVÁ, Jolana. *Jiří Mucha*. Vyd. 1. Praha: PBtisk Příbram, 2011. ISBN 978-80-904876-0-4.

*Z lyriky války*. Anglie: Archivní oddělení čs. brigády, 1947.

## **Periodika**

*Čechoslovák*. Londýn: Bohuš Beneš, 1940, 1941, 1942. Ministerstvo zahraničních věcí ČSR, 1942, 1943, 1945. roč. 2, 3, 4, 5, 6, 7. ISSN 1753-5093

*Československý boj*. Paříž: C. Mege; H. Robert Savary, 1939, 1940. roč. 1, 2. ISSN 1954-3735.

*Kritický měsíčník*. Praha: František Borový, 1947. roč. 8. ISSN 1212-5989.

*Lidové noviny*. Brno: Jaroslav Rejzek, 1937, 1938, 1939. roč. 45, 46, 47. ISSN 1802-6265.

*Literární listy: Týdeník Svazu čs. spisovatelů*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 1968. roč. 1. ISSN 1803-0734.

*Lumír: Časopis zábavný a poučný*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1938. roč. 64. ISSN 1212-0243 .

*Nové Československo*. Londýn: Vydavatelská rada Nového Československa, 1943, 1944. roč. 1, 2.

*Pestrý týden*. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert a synové, 1931, 1937. roč. 6, 12. ISSN 1801-4429.

*Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 1951. roč. 31-32. ISSN 0032-6569 .

*Salon*. Praha: Jan Hamáček, 1936. roč. 15.

*Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 1947, 1948. roč. 3, 4. ISSN 1802-6273.

*Tramp*. Praha: Quido Langhaus (Trampské vydavatelské družstvo), 1932. roč. 4. ISSN 1803-9510.

## **Elektronické zdroje**

Archiv bezpečnostních složek. [online] *Sběrné, internační, pracovní tábory a tábory nucených prací*. 2013[2013-12-18]. Dostupný z <http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-pofondech-a-sbirkach-j1>

Politictí vězni. [online] *Hledání nepřítele – politické procesy v Československu*. 2012 [cit. 2012-12-15]. Dostupný z <http://www.politictivezni.cz/politicke-procesy-v-ceskoslovensku.html>